

SACHER MASOCH

HISTORIETES GALIZIANES

Ja tornarà! — En Pintschew i en Mintschew

TRADUCCIÓ DE J. CASAS-CARBÓ

BARCELONA

BIBLIOTECA POPULAR DE «L'AVENC»

1903

JA TORNARÀ!

Es boja, — va dir la meva mare un vespre que passavem davant de la creu de fusta, al peu de la qual la vella Taciana estava asseguda, els ulls fits en l'horitzó llunyadà i abstracta en muda contemplació. Mai m'hi havia fixat gaire fins aquell dia. Una dona vella, als ulls d'un noi, es una dona vella, i no es res més. Però desde allavores ja no vaig veure la Taciana sense provar un sentiment ont el terror se barrejava am la simpatia i am la curiositat. Arribava fins al punt de fer marrada pera trobar-la. Quan jo havia ben recorregut el bosc de la Dombrowna i portat l'esperverament a les colles d'esquirols i d'aucells, fets fugir amb el cric-crac de la

meva carrabineta, seguia volenterosament la beta capritxosa de la carretera pera tornar al vilatge amb el sol objecte d'acostar-me al Sant-Crist. I quan ovirava la dòna vella, sempre tant seria, tant trista i tant somniosa, me posava a córrer i vinga fugir, cames ajudeu-me. Una vegada, per atzar, que ella va tombar la cara cap al meu costat i barbotejà un «Crist sia glorificat!», me va donar una tal basarda, que m va semblar que no era jo, sinó una veu desconeguda, que li respongué de lluny: «Eternalment! Amén!»

Ço que ella allà hi feia, Déu meu, era certament ben horrible! Horrible per la seva excessiva simplicitat mateixa. Si ella hagués evocat el diable, jo al menys hauria sabut de què s tractava; però aquella calma freda, aquell silenci, aquella immobilitat de cadavre, jo no me la podia explicar, la veritat!

De lluny se la podia pendre per una Madalena, de fusta esculpida i pintada de colors vius, agenollada al peu de la creu.

Ella no parlava am ningú, no mirava a ningú, no demanava caritat, no feia oració ni pensava tampoc en fer cap bruixeria. No feia sinó estar-se allí totes les tardes davant l'i-

matge esgrogueida del Crucificat, els ulls fixats cap a llevant, com una mahometana que invoca l Profeta.

Semblava que esperés algú, amb aquella fe, amb aquella confiança inalterables que caracterisen els fatalistes. Per res no deixava ella l seu seti. Que l sol ponent espargís sa llum calenta en la vall i l'enlluernés amb els seus tons llampants; que la pluja caigués a bóts i a barrals; que l llamp solqués l'aire amb zigzags de foc, o que la neu l'envolquellés com si fos una blanca mossolina, allí s'estava ella, sempre seriosa, sempre trista, fins a tant que era nit fosca al seu entorn i que ls estels tatxonaven el cel com d'altres tantes espurnejants cinquenes. Allavors ella s'alçava lentament. Llençava un darrer esguart cap a llevant, i començava a fer via en direcció del poblet, ficant-se tot seguit a la seva cabana.

Deien que era idiota. No n tenia pas re. La creien isolada, malalta, desgraciada. No sofria pas tant com suposaven la gent del vilatge. Un foc extrany li encenia l cervell, li feia batre l cor, mantenia en ella l'esperança i la sostenia. La Taciana posseïa simplement

una dosi d'aquella intel·ligència vasta, d'aquella segona vista que sembla esser l'heretatge dels somniadors i dels poetes, i que la gent vulgar tracta de bogeria. Veia en l'avenir, presentia esdeveniments que sols més tard havien de tenir compliment. Sen regositjava. Esperava. Veus-aquí tota la seva bogeria.

Sovint, quan estava asseguda, cap-al-tard, a la colzada del camí, l'esguart perdut en l'horitzó grisenc, li succeïa que am la pensa feia molta via a través de la boira dels anys que ella havia viscut. Se recordava la seva infantesa, plena de joia i felicitat. La gent que ella havia conegut abans, suraven com ombres al seu entorn, mentre que reposaven, molt temps havia, sota ls arbres nuosos del petit cementiri del vilatge, on no romania altre record d'ells que les creus mig podrides per l'humitat. Parlava amb aquelles ombres, els feia la mitja rialla, se tornava veure quan era petita, am les llargues trenes de cabells castanys, els seus ulls brillants, trepitjant a peu descalç les prades esmaltades, corrent-darrera les papellones, o cercant en el bosc la savorosa maduixa, esclatant de

vermellor a l'ombra transparent dels ginebrers.

El seu pare era un pagès ric. Ric tant com sen podia esser en aquell temps que encara hi havia prestació personal i que l poble se deixava delmar primer per son germà l senyor, després per sa mare l'Iglesia i son pare l'Estat, i, per ultim, per les visites del cosí Moschko ¹. La Taciana era filla unica. Passava per esser la noia més bonica de tota l'encontrada. Pot-ser era solament perquè ella era la que tenia més bones robes, perquè lluïa ls més bonics collarets de corall, que adhuc entre setmana portava cintes vermelles al cap, i que cada festa se la veia anar a l'esglesia calçant botines vermelles i portant pells d'anyell noves.

El noble del castell, no volent esser menys que un altre, també la trobava maca. I romanía tot impressionat cada cop que veia ls coralls punxaguts dels seus collarets, cada cop que sentia la fortor irritant de les seves pells de moltó.

A la Taciana me l'amanyagaven tot el dia

1) Motiu donat a l'usurcr jueu.

lo mateix que a una gata voluptuosa. Quan era la mà blanca i farcida de grossos anells del baró que s posava sobre la seva espatlla, quan la roja manota del pagès, ara ls dits corbos del taverner jueu, ara les mans tosqueres i calloses dels pagesets de l'encontrada. Com una gata també, sabia ella sostreure-s an aquelles amoranxes i an aquells homenatges. Quan se presentava un pretendent, no li deixava pas passar la porta de casa seva. Se posava tota tivada davant d'ell i era capaç d'arrencar-li ls ulls, per poc que s'hagués propassat. Perquè l cor l'havia donat ella a un xicot jove, tant guapo i aixerit com bo i honrat, i que no tenia altre defecte que esser pobre. Se deia l'Ugari. S'havien conegut durant la sega nocturna. En aquell temps l'excel·lent edicte referent als drets senyoriais no havia estat publicat encara per l'emperador Josep II. Sovint succeïa que ls pagesos estaven obligats no sols a complir la part de prestació personal marcada per la llei, sinó, ademés, a treballar seguit en els camps senyoriais, durant els dies bons, fins acabada la cullita. Am l'objecte de fer les propries cullites, els pagesos se reunien i

empleaven les nits serenes de l'estiu a recullir llurs grans en comú. Això era emmatllevar-se mutualment llur temps i llurs forces. Els camps eren segats l'un després de l'altre, i els blats guardats en cada graner, fins a tant que cada hu tingués ben assegurada la cullita.

Durant una d'aquestes segues va esser com la Taciana, que lligava una garba tot cantant una gaia cançó cosaca, va sentir sobtосament darrera d'ella que dos braços l'ajudaven a fer-li la feina. Va tombar el cap i enfonsà les seves mirades en dos grans ulls blaus, limpids i dolços. L'Ugari la contemplava sense badar boca. La lluna coronava amb una argentada aureola l'esvelta i bonica noia. Les mans dels dos jovenets se van ensopegar. Una sensació extranya ls va posar neguitosos. La Taciana va començar de riure pera amagar el seu torbament; però una escalfor desconeguda li va pujar al cervell, i se va sentir invadida per una profunda tristesa.

L'atzar féu que desde allavores se vegessin tots els dies a la vora del pou. Quan s'acostava l'hora d'anar a cercar l'aigua, se

veia venir la Taciana saltironant com una cuereta, amb els seus braços bonics passats entre ls llargs colladers que portava tot gronxant-los sobre ses blanques espatlles.

Se vegeren també al pasturatge a la vora del foc dels pastors, on, amb el floviol que ell mateix havia fabricat, vinga sonar tonades melancoliques, de les quals ella cantava les paraules am veu commoguda. S'ensopegaven quan ella cullia baies i cercava bolets en el bosc o feia llenya. També s veien cada diumenge a l'esglesia. L'Ugari duia flors a la seva estimada. Va criar una garça novella i li va ensenyar a pronunciar el nom de Taciana. Ella, per la seva part, li va penjar al coll una creueta que li venia de la seva padrina.

Aquelles dues criatures s'estimaven, sense pensar en el temps a venir.

Va venir l'any 1809. Esclatà la guerra. Els russos se van escampar pel país, i ja no sen van moure. La pau fou signada, i dos municipis de la Galizzia Oriental varen passar a l'enemic. Després vingué 1812, de trista memoria. Napoleó va marxar contra Alexandre, el seu aliat de 1809. La Russia

entera va pendre les armes. Minyons, homes, vells, dones i noies, tot-hom sen va anar a la guerra. Els elements també s'hi varen ficar: la tempestat, la neu, el fred, el foc.

L'Ugari devingué soldat. Va esser posat en llista juntament amb un gran nombre. Quan van marxar, llurs mares, llurs mullers, llurs germanes o llurs promeses els van acompanyar un troç. La Taciana caminava al costat de l'Ugari. Li duia l sarró. Grosses llagrimes li rodolaven cara avall. Ella les hi aixugava amb el palmell de la mà. Ell mirava a terra sense badar boca. Arribat an el Sant-Crist de fusta, a l'entrada del poble, s'atura, i, girant-se envers ella, li diu:

— No t desesperis, estimada. Ja tornaré, quan la guerra serà finida, o un xic més tard; però jo tornaré, estigues-ne segura, tingues confiança en Déu.

La Taciana sanglotava.

— T'espero, — li respongué. — Te seré fidel. Cada vespre vindré a asseure-m prop d'aquesta creu, i jo t'esperaré, desde posta de sol fins que sigui ben bé de nit. Que Déu te protegeixi!

Van fer encara un centenar de passes o més, i la Taciàna va fer:

— Bé tens la creu que t vaig donar?

— Sí, que la tinc, — li fa de contesta l'Ugari. — La porto al pit amb un petit saquet de terra que he recullit del peu de la porta de casa l pare.

Se van donar l'ultima apretada de mà, amb el cap baix, i en acabat se separaren. Ella se va dirigir lentament cap al vilatge, i ell va marxar cap a la guerra. El tambor llençava un sò velat i ploraner, i les campanes del poblet, engegades al vol, tocaven am gravetat.

En aquell recó de món de la petita Rússia no s va sentir parlar gaire del drama de la nova Iliada que s desenrotllava en les estepes i en les planes glaçades de la gran Rússia. No penetrava cap diari en el vilatge. I valdament hi hagués penetrat no s'hauria pas trobat ningú pera desxifrar-lo. Un dia l baró, no cabent-hi d'alegria, va contar a taula que un gran combat havia estat lliurat prop de Moskowa, que Napoleó havia restat mestre del camp de batalla i els russos en plena derrota. Després, més endavant, a mitja nit, el cape-

llà petit-rus va despertar la seva dona, les criatures, el servei i adhuc el xantre de la vila, i els va dir:

— Doneu gràcies a Déu! Els russos han calat foc a Moscou. Napoleó es forçat a la retirada.

Aquestes noves corrien de boca en boca. Els hussards austriacs recorrien l'encontrada. El poble ls va rebre i els va allotjar amb entusiasme. Un oficial va contar el pas de la Beresina, la desfeta del gran exèrcit. Varen passar més anys. Hi va haver Leipzig, Laon, Waterloo. Napoleó fou enviat a Santa Elena. El Congrés de Viena, que va conjuminar un mapa nou d'Europa, prenent als uns pera donar als altres, va fer recobrar a l'Àustria els districtes galizians que ella havia perdut en 1809. Els ciutadans que havien combatut sota la bandera russa van tornar a les seves llars. Un dia va tocar la tanda dels de la vileta ont estava la Taciana. Tot-hom va anar a rebre-ls, els va abraçar, fent-los preguntes a desdir. En Daixò havia caigut a Borodino, en Dalló a Champaubert, un tercer i quart havien estat fets presoners i no se n'havia sentit a parlar més.

— I l'Ugari? — va demanar la Taciana, que fins allavors s'havia mantingut a distància, groga de cara i com embadalida. — Que es mort?

— No.

— Presoner?

— No ho creiem pas.

— Doncs, què s'ha fet?

Ningú n sabia donar raó. Solament un d'ells se va recordar d'haver-lo vist a Kiew. Els havien separats, ingressats en dos regiments.

— Bé, bé: ja tornarà! — va dir la Taciana, tranquil·lisada de sobte.

Conformada, sense vessar ni una llagrima, va tornar entrar a casa seva. Cada tarda se n'anava cap a la creu de fusta i esperava l'Ugari.

— Ja tornarà, — deia ella.

Però no tornava.

Va venir l'hivern. Les noves van seguir mancant. Va passar un any, dos anys, i l'home no tornava.

Per aquest temps va ésser que l senyor del poble va perdre la muller. Am la llibertat se li va despertar l'afició a les dones. No vol

dir això que fins allavors hagués estat enterament subjugat pels encants de la muller: al contrari. Però la difunta, que havia estat el tirà del vilatge, una polaqueta de raça, neguitosa, gelosa, i que era capaça de portar el despotisme fins a l'extrem de tallar les ales a l'amor mateix, imposava terriblement an el seu marit, que duia la passió de la tranquil·litat fins a l'últim punt. Am prou feines feia sis mesos que portava dol i ja començava a fer amoranxes a la Taciana més sovint i més tendrament que mai. I com més reeixia ella a desempellegar-sen, escapolint-se per un revolt de caminet o enfilant-se a un arbre, més ganes tenia ell de posseir-la. De primer entuvi un parell de botines vermelles li van semblar present suficient pera trastocar la xicota. Després va arribar fins a oferir-li un abric de pells de bè, arrecades d'or, i, per últim, tot el bé de Déu de joies de la difunta baronesa. Li va fer, adhuc, proposicions pera anar a viure amb ell al castell, on governaria la casa i podria fer la gran senyora tant com volgués. La muller del taverner jueu aprofitava totes les ocasions pera fer anar la pobra noia a l'hostal. Li pintava l luxe i la magni-

ficència de la senyoria, i l'obsequiava fent-li beure dels més fins licors que tenia. Més la Taciana tastava de tot, deixava parlar la jueva i l'escoltava sols per compliment.

Un dia de fira, el baró la va veure pel carrer. Se desembarraça tot seguit de l'abric, salta fóra de la seva *britschka*, li compra una llarga salcitja, i, quan veu que ella l'accepta tot fent la rialleta, li compra també una gran quantitat de pans de pessic, un dels quals tenia la forma d'un soldat de cavall soberc, tant gros, que l cavall semblava un anyell; tot murmurant-li a l'orella:

— Tataniusckka, ja sé que tu tens gran predilecció pels militars.

La Taciana va ensenyar les dents bonicoies tot queixalant el cap d'un gall de bescuit i fent molt forat en el soberc soldat de pasta; però, en quant a lo demés, inflexible.

Dos mesos més tard, una pagesa se va instal·lar a la senyoria. Era grandaça, tenia una manera de caminar que brandava lo mateix que una oca. Tot-hom li tenia por. Pegava als criats lo menys tant com una baronesa veritable. Tot això no feia gens d'enveja a la Taciana.

Va passar un any. L'Ugari no tornava. I això va encoratjar a un pagès ric, el cosí Hnatek, a demanar la Taciana pera casar-s'hi. Com de fet, calia coratge pera fer això; però en Hnatek havia estat granader, s'havia batut a Aspern, passava per home capaç de fer cara a la Letawiza i als vampirs femelles. Per qué havia de tenir por d'una noia bonica que, fet i fet, malgrat la seva aparent duresa, posseïa un cor excel·lent?

An el seu coratge, l'antic granader hi juntava l'astúcia diplomática que l'antiga costum del nostre poble prescriu en una ocasió semblant. No hi ha ningú que li clavi a un altre una negativa desagradable sense procurar endolcir-la amb algunes paraules amables. Així mateix, ningú afronta una tal negativa sense tenir les degudes garanties de consol.

Veus-aquí com va anar la cosa.

Dos starostes, homes vells del veïnat, vestits de les festes, se van presentar a la casa de la Taciana, mentre que en Hnatek, lluint un abric nou de pell i amb una gran ampolla d'aiguardent a la mà, se va plantar davant de la porta cotxera. El pare de la Taciana estava assegut darrera la taula; sa mare, instalada

sobre l banc escon de la llar. Quan van entrar els starostes, la Taciana se va enquibir, ella i la filosa, en el cantó de la finestra.

— Crist sigui glorificat, — varen fer els starostes.

— Eternalment, amén. — respongueren els habitants de la cabana.

— Seieu, si us plau, — va dir l'home de la casa. — Porta aiguardent, mestressa.

Els starostes varen seure. La pagesa va posar sobre la taula una gran ampolla verda i copetes.

— Portem de cap, — va començar el més vell dels starostes, — portem de cap de fer un negoci am vós.

— Un negoci?

El pare va parar les orelles, la mare se va acostar a la taula. La Taciana, enrabiada, estira l fil i el romp.

— De bo, de bo, — va continuar dient el staroste. — Ens han assegurat que teniu una vedella per vendre.

— Has sentit, Taciana? — diu el pare, molt seriós, tombant-se cap al cantó on la noia s'havia arrupit, tota tremolosa. — Es cert, si o no, que tenim una vedella per vendre?

— No, pare estimat, — respongué la Taciana, que s'havia aixecat, baixant els ulls. — Sempre hi ha gent que ls agrada inventar tota mena d'histories. No n tenim pas cap de vedella per vendre.

Els starostes se van mirar l'un a l'altre i van escupir a terra. Havien rebut un mico en tota l'accepció de la paraula. Una sola cosa ls va aconsolar, i era que en Hnatek els esperava a fóra am la bóta plena.

— El Hnatek es un galan jove, — diu el pare, quan els starostes varen haver sortit de la cabana. — En quant an el teu Ugari, Déu sol coneix el lloc ont ha servit de menja an els corbs.

— Ja tornarà! — va respondre la Taciana. I no va dir res més.

I totes les tardes seguia anant al peu de la creu. Passen els vespres i els anys. Les seves galtes s'esgrogueixen, els ulls li perden la brillantor. Ella, espera que esperaras. Mor son pare; enterra sa mare; veu marxar a l'altre món tots els de la seva familia. Roman sola, en la seva cabana, i segueix conreant la poca terra que ha heredit. D'en tant en tant se presenta un pretendent. Ella l'escolta i

somriu. Espera l'Ugari. Ja tornarà: n'està segura.

*
* *

Gairebé ha passat mig segle. La Taciana va veure les tropes polaques, perseguides pels russos en 1831, invadir el territori austriac, i deixar-hi les armes. Va veure caure sota la falç dels pagesos els insurgents de 1846, va assistir a l'emancipació dels servos, va veure cada un dels seus conciutadans devenir lliure, en un país lliure. S'ha fet vella. Els fils d'argent lluen ara en la seva cabellera; lleugeres arrugues solquen el seu semblant, fresc i seductor encara, malgrat els anys. Se manté dreta i treballa desde l'aurora al crepuscol. Es diligent, infadigable. No hi ha cap terror que estigui tant ben conreat com el seu. La seva casa es tant neta com una plàtera llepada d'un gat. Cap-al-tard surt de la vileta i sen va a seure al peu de la creu: espera l seu promès.

Per això es que tot-hom la creu boja, anc que les seves accions siguin molt naturals i les seves idees ben lúcides.

Quan el sol, voltat d'una aureola de núvols de color de rosa, s'abaixa a l'horitzó ratllant el crepuscol amb ses clarors nètes i gaies; quan el xerroteig de l'alosa s'aixeca dels camps de blat tendre onejant, sobre ls quals tremoleja l'ombra de les pomeres en flor que estan plantades tot voltant, ella va i s'agenolla davant l'imatge de Crist. Aquest sembla que devalli envers ella una mirada de pietat. I ella roman freda al bell mig de tantes magnificències, davant del cel tot resplendent de les claredats que reflecteix, davant l'espai ont el sol transforma ls núvols en pluja daurada. La Taciana escolta l *blat segat* de la guatlla, el bronzit estrident de les cigales. Al seu entorn burinotegen mosques de tots colors, escarbats, falaines i les garces llemineres de la selva, fins a tant que la foscor ha invadit la plana, que tot s'adorm i que l rosinyol sospira l seu plany d'amor.

An aquella dona extranya no la treu res de la seva immobilitat, ni ls estols d'orenetes que planegen xisclant sobre ls camps, on no troben menjar, ni les mosques volatejants dins un darrer raig de sol, ni ls voltors, ni les grues, ni les cigonyes, ni les oques feres-

tegues que travessen l'espai. Ella no abandona l seu seti, valdament la gebre estrelli les galtes i la barba del Crist am la seva escuma argentada. Ella roman sota l dossellet que la protegeix, la vora del qual se guarneix de porpra com si fos un porxo d'or. El seu esguart se perd al lluny, sobre l'ermini de la catifa immensa de neu. Els corbs i les cornelles graulen pels arbres; el gall de bosc se passeja per les brugueres nevoses; una mica més lluny, la guineu vigila l'aucell enfilat dalt d'un salzer, a la vora d'un rivolet gelat, i se veuen guspirejar reflexes ferestecs dels ulls del gat mesquer que guaita la seva presa.

El temps passa. La Taciana resta fidel. Totes les tardes se la troba al peu de la creu. No la descoratja re: ni la pluja que escampa sobre la vall son mantell brillant de gotes limpides, ni l sol esmortuit, ni ls reguerots torrencials que corren per les roderes, ni ls llampecs que esquincen el cel, ni adhuc l'esclatar dels trons i els llurs rondinaments sonors. A voltes la pedregada despulla ls arbres de llurs fulles, troceja les messes, aixafa ls fruits. L'uragà furiós de l'estèpa arrossega nuvols de tons calents, de formes varia-

des, pols, branques, arbres, dins el seu torb infernal; corba ls arbres i rialleja en llurs fulles amb un soroll de campanes. A voltes la neu remolineja a l'entorn de la pobra dona i l'embolica amb un humid mantell. La Tàciana ni s belluga. Roman en el seu lloc, pensativa, serena, am l'esperança en el front. Ella espera, té paciència. Cau la fosquedat, els estels apareixen l'un darrera l'altre, i la claredat argentada de la lluna devalla a raig fet sobre ls arbres i les baixades.

Si un passavolant, sorprès de veure una dona quieta en el camí tant a deshora, l'interpel·la i li demana « Què feu ací? Que espereu algú? », ella respon: « Espero l meu promès ». Així mateix, si un vell que la regoneix se detura prop d'ella i murmura, fent anar el cap, « I bé! Encara espereu l'Ugari? », una lleugera rialleta entreobre ls seus llavis i ella diu: « Oi que es ben cert que l'espero. Ja tornarà! »

Cada dia, abans d'anar a la seva guaita, escombra la seva cambra i guarneix de flors les seves finestres. Si fa fred, encén un bon foc a la gran llar de la cuina; veritable palau, aquella llar, residència principesca d'una

colla innumerable de ratolins, de serps i de grills. Ella posa a taula dos coberts, les estovalles més fines i els seus plats més bonics de porcelana, sembrats de roses vermelles i de miosotis. Col·loca la llautia blava sota les imatges dels sants que tapicen la paret. Quan torna, ella s'asseu a taula, ella menja, ella somnia. I allavors ja no sent el seu isolament, deslliga la seva imaginació, se figura sentir com cruix la sorra de l'avinguda al trepig d'una persona coneguda, creu sentir una mà estimada apoiar-se sobre la seva espatlla, el fregadiç a la cara d'un tebi halè, mentre que una veu dolça murmura a la seva orella paraules d'esperança i de consol.

*
*
*

Una tarda arriba un vell, caminant ampena per la carretera. Venia de Rússia. Portava un uniforme esparracat, el sarró a l'esquena i un bastó a la mà. Quan veu la Tàcia asseguda al peu de la creu, se detura de cop, clavant-li l seu esguart apagat, sense dir paraula.

S'aixeca ella i se posa a cridar:

— Ugari!

— Taciana! — respon ell, tot treient la mà balba de la mànega, feta a troços, del seu vell capot militar. Ella agafa aquella mà, que tremola dolçament dins la seva. Ell se la mira bona estona amb entendriment en els seus grans ulls sincers. No veu ni ls fils d'argent que solquen la cabellera de la pobra vella, ni les arrugues profundes que s creuen sobre l seu semblant. Encara li sembla més bonica que en la seva joventut.

— Benehit sigui Déu! Ja ets aquí! — diu ella a mitja veu.

— M'esperaves? — fa ell.

— Sí, cada vespre.

— Desde tant temps!

— Ja sabia que tornaries, — diu ella senzillament.

Ell fa un respir profon.

— I la meva mare, que viu encara? — demana ell am to commogut.

Ella amb el cap li diu que no.

— Ja no roman ningú de la meva familia?

— Tots són morts! Repòs a llurs cendres!

— Amén.

I se van senyar tots dos. Prengueren després el camí del vilatge. Feien via sense parlar. Van passar per davant d'algunes cabanes on se veia vacil·lar algun llumet o foc minço, i se dirigiren cap a la casa de la Tàciana.

Arribats davant de la porta, ella l'obre i entra la primera. Ell la va seguir. Dins la cambra, se va llevar ell la gorra i se va agenollar davant de les santes imatges. Després, posant la cara a terra, va besar apassionadament el sol natal. Ella se va agenollar al costat d'ell, i pregaren junts una bella estona. Quan, per ultim, ell se va aixecar, ella va cuitar a desembarçar-lo de la gorra, del bastó i del capot esquinçat.

L'Ugari es al mig de la cambra, amb el seu uniforme rus, d'un verd fosc. Junta les mans amb extasi. Se mira la taula amb els dos coberts i somriu. Ella, joiosament enfeinada en els quefers d'amanir el sopar, posa sobre les estovalles una sopera fumant i una ampolla d'aiguardent, hi afegeix pa i sal, s'asseu amb ell, i comença de menjar.

Al cap d'un moment, ella allunya suau-ment el plat de sopa de davant seu, se plega

de braços tot repenjant-los sobre l cantell de la taula i se posa a mirar l'Ugari com s'assacia, amb un somriure bondadós. Li va servir aiguardent més pur que l'atmosfera d'un dia de primavera, va tocar amb els llavis el beire i l'hi va allargar.

— A la teva salut! — diu ell, aixecant-se.

I, buidant la copa, va llençar-ne alegrement al sostre les darreres gotes. Torna seure i comença de narrar les seves aventures.

Li conta com en 1812 havia estat conduït a Kiew i embarcat en una esquadra. Li parla de la vida de la mar, d'aquell Occeà blau, sense limits, posant-hi tota la poesia am que ls cosacs donen color a llurs llegendes. Quan la seva patria va tornar entrar sota la dominació de l'Austria, se trobava a bord d'un vaixell que venia de tocar la costa russa del nord d'America. Com, doncs, hauria arribat fins an ell la nova de la seva deslliurança? No s van recordar d'ell, i ell mateix no s va cuidar de re; no s va informar; va soportar el jou sense planye-s; van passar els anys.

En aquell temps, a Russia, quan un hom era soldat, era per tota la vida.

Li va explicar com el 13 d'Abril de 1829,

durant el conflicte entre la Rússia i la Turquia, va ésser fet presoner a bord del *Rafel*, després conduit a Constantinopla i venut com esclau. Va contar els seus sofriments, els mals tractes que havia rebut fins que va entrar en el palau del Sultà, on va fer de jardiner. Li va contar també ls preparatius que ls turcs havien fet abans del combat, després de la marxa dels russos cap a Moldau; com tots els que eren mariners, foren embarcats en les naus turques; per quina circumstància fou col·locat en la de l'Almirall; i com el 30 de Novembre de 1853, després de l'anientament de la flota turca, pels russos, al port de Sinope, va reconquerir la llibertat i va ésser tornat a la seva patria.

Va parlar fins a l'altra hora de nit. S'escoltava a sí mateix, com si hagués relatat les llegendes o els contes heroics d'Igar i d'Illia Mùnometz.

La Taciana vinga escoltar am dalit. No deia re. Am prou feines si de temps en temps feia que sí imperceptiblement amb el cap o feia bellugar una mica la cadira ont estava asseguda. Amb els ulls se menjava l'Ugari: no s cançava de cõtemplar-lo.

Un ratolinet va sortir de darrera l'escalfapanxes i va recullir, tot fent grinyols planyivols, les engrunes de pa escampades per terra. Els grills ric-riquejaven llur cançó. Els lladrucs dels goços del vilatge se sentien pel defòra. La lluna brillava rodona i clara. L'aroma de les flors entrava per la finestra oberta.

No s movien d'asseguts. L'Ugari continuava contant, i la Taciàna l va escoltar com parlava, fins a tant que la blanca claredat de l'auba va penetrar en la cambra a través dels vidrets encastats am plom, fins a tant que ls galls se despertaren i que l dolç xiu-xiu dels aucells esclatà sota l fullatge. Un brugit fresc va córrer per les branques dels grans olms. El sol va raure am les seves fletxes d'or el cim dels arbres.

En Pintschew i en Mintschew

(NARRACIÓ JUEVA)

UNES grans cridories, on se barregen exclamacions d'alegria amb esclats de veu irritada, surten brugidosament de la fumada cabana den Markus Jolles, el mierca-der, i ressonen al lluny, portades pel ventitjol tot impregnat d'una flaira penetrant de gerços i de roses. Se senten també grinyols d'instruments que s'assemblen a planys humans, i que ara esclaten tots junts, ara s'contradiuen agrament com si fossin veus de vi dominant l'esvalot aixordador d'una fira galiziana.

Els accents baladers de dos violins se barregen amb els gemecs desesperats d'un

jueu necessitat i d'un pagès més necessitat encara, que, semblants a un àngel i a un dimoni que s'arrenquen una ànima, se disputen a propòsit de la compra d'un parell de bòtes velles, i se mouen de tal manera, que s'hi fiquen dins de la multitud i en tornen a sortir com si estiguessin asseguts dins una *britschka* esguingallada i afrontessin en tant llastimós carruatge les asprors d'un dels nostres camins polonesos.

El contrabaix ronca més enllà, semblant a la veu grassa i tremolosa d'un vell agent de policia russa. El cant tímid i melancòlic d'una pagesa petita-russa l'acompanya, i en mig d'aquest desori retenteixen de sobte uns xisclets: pot-ser els d'alguna criatura esbarriada entremig de la gent? No: un cimbal i una flauta discordants són els que han engegat aquests sons aguts i dolorosos. A la sala gran, de sostre cobert de sutge i tant baix que sembla pesar sobre ls fronts dels convidats, hi ballen homes am barba llarga i llargs caftans, i dones am diademes brodades de perles. No ballen junts: els caftans volten a compas amb els caftans, i les diademes am les diademes. Es un casament jueu. La núvia està

assegada sota una especie de dossell, i rosega un bescuit que fa cara d'esser petrificat, i el nuvi, vestit amb un *tabar* de seda i una gran gorra de martra al cap, s'està una mica apartat i parla amb un home que porta una levita morada. No s tracta ni d'una qüestió d'honor ni de negoci. La gloria tampoc té res que veure en llur discussió: tant covard es l'un jueu com l'altre. I, am tot i amb això, se disputen i s'injurien amb una violència extremada i criden tots dos com si arenguessin una multitud.

Discuteixen un passatge del *Talmud*. En Pintschew, el nuvi, seguint la costum, ha deixat anar sobre ls seus hostes un esplendí discurs talmudic. Tot-hom sembla haver-ne restat satisfet, així com del *meth*¹ que circulava abundantament durant el sermó. I veus-aquí que en Mintschew se permet criticar! Pretén que les pregaries públiques no estan prescrites ní en la *Thora* ni en el *Talmud*, que fins molt més tard no han estat instituídes pels rabins, i que, per consegüent, un jueu integrè no peca si s nega a pendre-hi part.

1) Hidromel.

Sobre això comença una discussió. Aquesta discussió s'allarga durant tot l'àpat, se continua a la sala de ball, i després al carrer.

La manera com disputen en Pintschew i en Mintschew dóna una idea perfeta de llurs caracters diferents.

En Pintschew, el llarc i magre Pintschew, de cara terrosa i sembrada de taques de rojor recordant l'ou clapat de la perdiu, de nas que sembla una esponja enganxada al bell mig de la cara, i d'ulls d'un blau clar que li fan pampallugues com si constantment estessin enlluernats per una claror viva, en Pintschew es dotat d'un temperament tant inflamable com els flocs dels seus cabells, que s'entortolliguen en capritxosos anells sobre l seu cap i s'allarguen polsos avall com altres tantes flames devoradores.

Com ofici, en Pintschew es sastre de senyores, i això no l'impedeix gens de parlar com un general que arenga ls seus soldats sense esperar-ne cap objecció.

Si un hom té la desgracia de contradir-lo, ell s'encén, forada l seu adversari am mirades sinistres, anc que ell sigui de tot en tot incapaç de matar una mosca que se li arrapés al

clatell i s'afartés de la seva sang. Quan un hom l'irrita, ell comença a gesticular, i les imprecacions se precipiten per la seva boca com altres tants eixams d'abelles.

En Mintschew, ell, parla poc an els homes. Gairebé no té d'heure-se-les més que amb els seus cavalls, dos miserables rösses que no responen a les seves preguntes sinó am moviments d'orelles, cops de cua, i tot lo més amb algun renill. En Mintschew ha adoptat un llenguatge ferm i breu, com si hagués estat avar de ses paraules, com si cascuna d'elles hagués estat an els seus ulls d'un valor inapreciable. I l'habitud d'esser calmós la té no sols en la manera de parlar, sinó en el posat seu. Quan ell diu alguna cosa, no belluga ls llavis, no fa anar ni peus ni mans.

Els seus ulls es ço que més clarament expressa ls seus pensaments; uns ulls grossos, negres i ardents, que espurnegen sota l seu front, bombat a cada costat del nas, gros, el gep del qual sembla una sella turca; uns ulls de brasa, que ara s fixen somniosament sobre vós, ara parpellegen am llampecs de burla, ara miren tristament en l'espai, però que sem-

pre conserven llur expressió amable i llur flama benevola.

Eren hermosos, sobre tot quan en Mintschew somreia. I sovint somreia, el bon home. Tenia també un gest acostumat: amb la mà s'allisava ls cabells cap endarrera. La seva persona no mostrava l'humilitat habitual de la gent de la seva raça. Hauria semblat altiu, mai que s'hagués proposat tenir-se per millor que ls altres. Aquesta altivesa no brollava sinó en el seu posat, que donava an el seu cos, sapat, anc que ben fet, quelcom de guerrer. Inutil de dir que en Mintschew no havia portat mai el *colbach* i que considerava un fusell amb el mateix terror que la major part dels seus pietosos correligionaris.

Mentre que ells se disputaven, o, més ben dit, mentre que en Pintschew se bellugava i que en Mintschew, sempre calmós, l'excitava de temps en temps com aquell qui atia un braser pera reanimar-lo, en Schaines aparegué al peu de la porta, va mirar tot embadalit els dos interlocutors, va bellugar el cap i va desaparèixer.

En Pintschew i en Mintschew, abstrets en llur discussió, ni menys sen van adonar.

— Coneixes el *Talmud*, tu? — s'escridaya justament en Pintschew. — No; no n coneixes ni l primer mot. Això fa que es enterament inútil de discutir amb un imbecil, amb *ambarez*¹ com tu. Però, després de tot, vull instruir-te, anc que no sigui més que per la salvació de la teva ànima, car el *Talmud* ens ensenya a considerar la pregaria com un dever. En el *Tractat Thaarit* el *Talmud* ens recomana les pregaries. Apel·la a Moisès, el *Talmud*, a Moisès, que ha dit, II, llibre de Moisès, caps. XXIII i XXV: «Es necessari implorar l'Eternal Déu nostre». I, més lluny, Moisès diu també: «An ell (se refereix a Déu), an ell el servireu de tot cor». Ara ve l cas de preguntar: «De quina manera l'home deu servir a l'Eternal de tot cor?» Resposta: «Per l'oració». Resulta, doncs, que l'oració es un dever instituit per Moisès.

En Mintschew va somriure.

— No parlavem precisament de l'oració, — va deixar anar; — de lo que tractavem era de l'oració en les escoles. Però, ja que tu has passat a un altre assumpte, vaig a respondre

1) Ignorant.

a lo que tu afirmes. I bé! No, Moisès no ha instituit l'oració!

— Que no l'ha instituida!

En Pintschew va aixecar els braços al cel i va posar-se a saltironejar pel fang de ci de llà. Tenia tanta rabia, que les dents li petaven.

— I nosaltres no tenim el dret de considerar l'oració com un ofici diví, — va afegir en Mintschew am molta calma.

— L'oració no es un ofici diví?

— No, no es un ofici diví, — va fer en Mintschew; — l'oració, entre nosaltres, es generalment considerada com un *abadah*. I això es una errada grossa. Fer servei a altri, no? Això vol dir cumplir per compte d'algun persona un acte que aquesta no vol o no pot cumplir. Doncs l'oració es senzillament una absurditat.

Una absurditat! Ah! Mintschew, una absurditat! Doncs, en aquest cas, el *Talmud* també es una absurditat, la *Thora* es absurda o bé tu ets un ase.

En aquest moment, en Jossel, el graciós de més fama de l'encontrada, i que desde dues hores feia riure tots els de la boda, va aparèixer a la porta de la casa. Va contemplar

un instant els dos interlocutors i va entonar dolçament am veu de nas la cançó següent:

Tinc ganes de fer-me pagès, de llaurar tranquil·lament
el meu camp amb una arada.

Sense jo, ja n'hi ha prou de boigs al món.

Oil Més m'estimo fer-me mendicant, renunciar a mes
graciositats i a mes follies,

perquè ls carrers estan plens d'insensats que m fan la
competencia.

Encantat de la seva improvisació, en Jossel va tornar entrar a la sala de ball pera dir a la concurrència que en Pintschew i en Mintschew encara s disputaven.

Els dos amics no havien hagut esment de la seva aparició.

— I qui t prova que Déu no fa oració? —
va exclamar sobtosament en Pintschew, llampeguejant de triomf.

— A qui imploraria? — digué ironicament en Mintschew. — An ell mateix, pot-ser?

— Certament que s'implora an ell mateix.

— Dóna-men la prova, Pintschew.

— Prou.

— Veiam.

— Coneixes el *Talmud*? — respongué en

Pintschew alterosament, gronxant-se sobre ls talons, ara d'un costat, ara de l'altre, amb els polzes passats dintre la faixa. — No, jo sé que tu no l coneixes. I bé, Mintschew! El *Talmud* ens diu que Déu fa oració, i adhuc ens dóna proves pera sostenir-ho.

En Mintschew va esclatar el riure.

— Vet-aquí lo que l *Talmud* ens ensenya en el *Tractat Barachol*. Es possible que tu no hakis sentit mai parlar del *Tractat Barachol*, car Mintschew? I bé! En el *Tractat Barachol* es ont el *Talmud* ens prova que Déu fa oració? Ho fa dir pel profeta Isaïes. Vet-aquí ço que diu Isaïes sota l'inspiració de Déu: « Jo els duré a la montanya de ma santedat i els introduiré en la meva casa d'oracions ».

— Què prova això?

— No has remarcat que Déu no diu *la llur* casa, sinó *la meva* casa d'oracions?

— Disbarat! — va interrompre en Mintschew. — Quan Déu diu *la meva* casa d'oracions, vol dir amb això l temple que ls fidels li han aixecat.

Però en Pintschew no era home pera deixar-se interrompre per tant poca cosa. Va començar de cridar i xisclar com un desgra-

ciat que demanés ajuda a la finestra d'una casa incendiada.

— No, mil vegades! — repetia. — Déu no diu *la llur* casa, sinó que diu *la meva* casa d'oracions. Sen segueix que Déu té un temple, i, si ell té un temple, es probable que hi faci oració.

— I fores prou amable pera dir-me lo que Déu demana en la seva oració? — va objectar en Mintschew, tot desfullant una rosa i passejant-ne voluptuosament els petals sobre ls seus badius de nas. — Anem, parla, ja que ets un savi, ja que ets un *Jlan*¹.

— Certament que parlaré, — reprengué en Pintschew, groc i tremolant tot el seu cos.

— I bé! Què demana l'Eternal?

— El *Talmud*...

Aquí la veu den Pintschew xiulava apenes entre les seves dents.

— El *Talmud* porta en el *Tractat Barachol*, IX, que Déu va endreçar-se la següent oració: «Jo desitjo que la meva ira sigui dominada per la meva pietat».

— Prou! — interrompé en Mintschew. —

1) Rabi.

Prou! No sents tu, monstre, que estas ofenient a Déu?

— Jo... jo... ofenc a Déu?

En Pintschew va acostar-se an en Mintschew, a punt d'arrencar-li la barba.

— No comprens tu que rebaixes a Déu prenent que té necessitat de pregar pera fer dominar la seva ira per la seva clemença? I, si adhuc la seva ira fos tant forta que tingués necessitat de fer-la vèncer per la seva misericòrdia, no comprens tu que Déu no ha de fer més que *voler* pera que això succeeixi? Si tu pretens que l Pare Etern necessita oracions, tu dubtes no solament de la seva bondat, més encara de la seva omnipotència.

En Pintschew va romandre un instant aniquilat.

— Vaja, no tens res que objectar? — va demanar en Mintschew després d'un moment. — Què més porta l *Talmud*?

En Pintschew callava, amb el cap baix.

En Kauniz Blauweisz, l'hostaler, va sortir en aquell moment pera pendre una mica l'aire. Va deturar-se prop dels dos interlocutors, que no s varen adonar de la seva presència.

— En temps de Moïses, — va recomençar en Mintschew, — no s'oferien en el temple sinó sacrificis. Cap oració hi era pronunciada.

En Blauweisz va parar les orelles i se va enretirar a l'angol de la porta pera escoltar millor sense esser vist. La seva cara roja i grassona va agafar tot seguit una expressió de gran interès i de curiositat.

— Moïses, en els seus escrits, no fa cap menció d'oracions públiques, — va continuar en Mintschew. — Ell no indica ni l'indret ni l'hora on deuen tenir lloc. El *Talmud*, que en les seves narracions no omet res, ni adhuc les debilitats i les faltes de Moïses, el *Talmud* no indica cap lloc destinat a l'oració, siga per Moïses, siga per qualsevol altre profeta. I Maimonides, en el seu llibre *Jad-Hacha Sakak*, arriba fins a dir: «Ni'l nombre de les oracions, ni llur forma, ni l'hora en la qual deuen tenir lloc, estan prescrites en la *Tharai*».

En Blauweisz va sacudir dues vegades el seu cap gros, en senyal d'afirmació.

En Pintschew s'havia assegut sobre una caixa buida que s trobava davant la casa de

son sogre. Una especie de febre l trontollava. Havia enfonsat les mans dintre les amples mànegues del seu tabar de seda, i la seva cara desapareixia gairebé per entre les puntes de l'ample coll i de l'alta barretina de martra, de manera que sols sen veien els ulls, que parpellejaven.

— I, no obstant, què diu Moisès en son llibre IV, VI, 24, on prescriu com els fidels... am la benedicció dels sacerdots... i v. 26, 1-12, com aportaven al temple lo primerenc de llurs cullites... i encara, v. 14, 22-29, ont es dit com ho havien de fer oferint el delme? Tot això no pot passar com un ofici diví? I goses tu pretendre que aquell que aportava al temple una ofrena de regoncixement o d'expiació, la presentava a Déu sense donar-n'hi les gracies? No: confessa, al menys, que no goses afirmar-ho!

Aquí en Pintschew se va commoure i va començar de vócliferar:

— Aquell que aportava una ofrena se dirigia segurament al Pare Etern. Per consegüent, pregava. Pregava en el temple, doncs, públicament. No es qüestió en el llibre de *Samuel*, i adhuc més lluny encara, de l'oració de Han-

na? I en el llibre dels *Reis*, VIII, 15-62, de la requesta de Salomó? Salomó no diu clarament en sa oració: « Escolta, oh Déu, aquell que l'amargor de son cor atrau an aquest sant lloc, pera invocar-t'hi! »? I això no es una prova evident que no solament ell, sinó d'altres, també hi han fet oració? I que potser no s parla en el llibre de *Daniel*, IX, 4-12, de la requesta que aquest profeta endreçava a Déu tres vegades al dia?

— Es cert, — va confessar en Mintschew; — però Daniel feia oració a casa seva.

— Doncs, i David? David no ha inaugurat la musica durant els sacrificis? No componia i no cantava himnes ell mateix?

— Séns dubte, — respongué en Mintschew. — Això no obstant, permet-me: aquests himnes no eren cantats pel poble, sinó solament pels levites i sacerdots.

— Esra, en sa *Schebmoneh-Essreh*, nò ha prescrit déu menes de benediccions?

— Tot lo que tu dius, — reprengué en Mintschew am to de calma, — mostra que les pregeries eren endreçades a l'Eternal; més nò prova en cap manera que aquestes pregeries fossin ordenades o se referissin a

l'ofici divi public. Per lo que toca a la *Schehmoneh-Essreh*, amic meu, Esra no pot haver-la composta, sents?

— Esra no ha escrit la *Schehmoneh!* — va cridar en Pintschew fent un salt. — Escolta, oh poble, i para l'orella!

El poble, pel moment, no estava representat més que per en Kauniz Blauweisz, l'hostaler, que s'estava encara encastat a l'angol de la porta i escoltava am totes les seves orelles. Va esser prou amable, no obstant, pera accedir a la requesta den Pintschew. Se va retirar més profundament en l'ombra i va retenir l'halè, am la boca oberta.

— Esra no ha compost la *Schehmoneh-Essreh*, — va continuar en Mintschew. — Com pot haver-la escrita? La *Schehmoneh* diu: «Restabliu l'ús dels sacrificis dins dels vostres temples». Ara doucs, com que varen esser els primers jueus tornats del captiveri de Babilonia els qui reconstruïren l'altar de Jerusalem i restabliren l'ús dels sacrificis l'any 3391, Esra, que no va venir fins l'any 3413, per consegüent vintidós anys més tard, Esra no ha pogut prescriure ni les pregaries ni ls sacrificis.

— Aquí en Blauweisz va moure l cap per diferents cops, murmurant :

— Quin cap, Déu méu !

— I amb això, — va concloure en Mintschew, — el *Talniud*, aquest mateix *Talmud* que jo passo per no conèixer, afirma en el *Tractat Barachol*, que tu coneixes tant bé, que les « divuit paraules de benedicció » daten de la destrucció del segon temple i han estat escrites pel rabí Simó Hamaliel.

En aquest moment, de l'interior, algú va cridar an en Kaunisz, que va tornar entrar, tot esfereït, a la sala de ball. I com en Markus Jolles, el mercader, fou el primer convidat que ell va trobar, se va penjar del seu braç i li va demanar :

— Permor de Déu ! Qui es l'home que s disputa afòra amb el vostre gendre ? An el desgraciat Pintschew me l'esquilen com un moltó !

— Eh ! ¿ Qui pot esser, — respongué agraument en Jolles, que durant aquell moment se comparava ell mateix, interiorment, a un moltó en mans de l'esquilador, — qui pot esser sinó en Mintschew ? De dés que són al món, aquests dos sers no han cessat de disputar !

L'orquestra havia parat. Els invitats s'allunyaven a poc a poc. En Pintschew i en Mintschew continuaven la llur discussió, sense saludar a ningú.

En Blauweisz va sortir de la casa. S'havia posat la seva alta barretina de martra. Ara tenia l'tipo de l'aristocrata jueu. Darrera d'ell anava una xicota bonica, acalorada pel ball i tota embolicada en un mocador vermell. Ella s'va deturar a la porta, fixant els seus grossos ulls en l'ombra, com si cerqués algú.

Al mateix moment va retentir la veu den Pintschew.

— Es provat, — cridava, — que ls jueus, després de la destrucció de llur temple, tenien reunions públiques.

— Es veritat, — responia en Mintschew, — però no s reunien pera fer oració: se reunien pera discutir, pera llegir i explicar la llei mosaica i les profecies. Altrament, d'aquests llocs, els jueus no n deien pas cases d'oració, sinó *ben kakanessech* (lloc de reunió), un nom que correspon al mot grec *synagoga*. Avui, els israelites, nomenen aquests llocs *escoles*, lo que indica prou que un hom hi ve pera instruir-s'hi i no pas pera pregar-hi.

La xicota bonica havia restat immobilitat davant de la porta.

— Mintschew! — va cridar am veu dolça.

— Esterka! — respongué ell. — Sou vós?

Se va acostar an ella i va contemplar una estona ls bonics ulls de la jueva, que li va somniure, i després desaparegué en la fosca.

— Mintschew! — va gemegar en Pintschew, neguitós com una criatura que ha perdut sa mare. — Mintschew, mon dolç Mintschew, ont ets?

— Aquí! Què hi ha?

— No ten vagis: t'ho suplico.

— Es que ja es hora d'anar a casa.

— I bé! Espera-m. Ja t'acompanyaré.

Agafa en Mintschew pel braç, i tenint-lo subjecte:

— Mintschew, tu retreies el *Talmud*, me sembla. Però, ¿no diu el *Talmud*, en el *Tractat Barachol*, 4, que les oracions eren ordenades an els patriarques? Abraham es qui ha instituit la preguera matinal.

— Possible, — va dir am to de burla en Mintschew. — Però això i re tot passa per un camí.

Va apretar el pas.

—¿No s llegeix en el primer llibre de Moisès, 19-27, «Abraham se va situar desde l'aua en el lloc on tenia la costum d'estar-se en presència de Déu?»

— I doncs?

En Mintschew se va aturar sobtadament.

— I doncs?

En Pintschew, tot embadalit, va mirar la cara del seu adversari, que s pensava haver anorreat.

— I doncs? — digué altre cop en Pintschew. — Encara vols més? El mot empleat pels sants llibres no es *omed*, i *pregar* no té la mateixa etimologia?

— Admetem que aquests dos mots tinguin la mateixa etimologia; admetem també que Abraham no hagi solament *estat* en presència de Déu, sinó també que l'hagi invocat: això prova que Abraham ha complert aquest acte un matí solament, i de cap manera que ell hagi instituit *l'oració matinal*.

— Para les orelles, oh poble! Ara està contradient el *Talmud*! — s'exclamà en Pintschew.

I com va veure que en Mintschew s'allunyava precipitadament, va posar-se a córrer

darrera d'ell, cridant fins a esgargamellar-se. Quan el va atrapar, estava esbufegant horriblement.

— Isaac no ha recomanat l'oració? Qui pot negar-ho? Tu, pot-ser. Nega-ho, si goses! ¿No s'legeix en Moisès, I, 24-63: «Isaac sen va anar als camps, al vespre, pera pregar-hi?»

— Moisès no diu pas «pregar». Diu: «Isaac va sortir pera passejar-se, pera anar a vigilar les seves terres».

I Jacob? — va continuar en Pintschew. — Qui, doncs, ha instituit l'oració del vespre, sinó Jacob?

— Puges massa amunt, amic meu, — va afegir simplement en Mintschew.

Tot enraonant, els dos amics havien arribat a càn Mintschew.

— Ah! Pujo massa amunt, jo! — va exclamar-se en Pintschew, fòra de sí. — Ara ja es hora d'anar a dormir.

Va girar l'espatlla an en Mintschew sense fer cap compliment. Però aquest ja l'havia agafat per la màniga. Varen començar de tornar fer el camí que acabaven de recórrer.

— I si l *Talmud* volgués fer datar de molt lluny lo que transcriu? — reprengué en Pint-

schew. — I si jo t provava això, eh, què diries?

— Si tu m'ho provaves!

En Mintschew va esser invadit d'una passió de riure tant violenta que tot el seu cos tremolava. La seva joia, no obstant, era fictícia i el seu riure bastant fòra de to.

— Sí, verament, — va continuar en Pintschew. — El *Talmud* diu: «L'oració d'aquell qui parla caldeu no serà transmesa a l'Eternal pels seus angels, car els angels no comprenen el llenguatge caldeu». No es això rigorosament exacte? — va demanar en Pintschew amb una calma desesperadora.

— Però, Pintschew!...

Aquí en Mintschew se va posar a riure de tot cor, com un noi content.

— Ja que ls angels coneixen tot allò que passa en el cor dels homes, com vols tu que no compreguin el caldeu?

— No l'comprenen, car el *Talmud* ho diu, — va fer en Pintschew.

— Anem, bah!

En Pintschew se va tapar les orelles.

— Els angels no comprenen el caldeu! — va cridar. — No, no l'comprenen gens!

— Doncs, jo t dic que l comprenen.

— Que no!

— Que sí!

— Que no!

— Que sí!

— Que no!

En aquell moment els dos amics se trobaven de nou davant de la casa den Markus Jolles, dins l'aire suau carregat del perfum dels gerços. No hi havia una ànima en tot el camí. Els llums de la casa eren apagats: en els baixos sols brillava una claror roja. Al cel, els estels guspirejaven en la fosquedat, i darrera la cortina d'una finestra, en els baixos, dins la claror roja, la jove muller den Pintschew espiava la conversació dels infadigables talmudistes, retenint-se l'halè.

— Sia, — continuava en Mintschew; — els angels no comprenen el caldeu.

— Certament que no l comprenen.

— Doncs, com es allavors, — va demanar en Mintschew am la seva rialleta tranquil·la, — com es que ls rabins s'oposen a que les oracions siguin pronunciadades en alemany, ja que enlloc no s'es dit que ls angels no comprenguin la llengua alemanya?

— Ah! Es... perquè...

En Pintschew se va redreçar, aniquilat.

— Bona nit, Pintschew!

La cortina se va emmatxucar convulsivament.

— Espera-t, doncs: vull dir-te que...

En Mintschew se n'anava fent grans gambades.

— Escolta, — li va cridar en Pintschew.

— Tu ja saps que...

En Mintschew s'allunyava.

En Pintschew se va posar a udolar i a córrer ben fort pera atrapar-lo.

— Al cel hi ha dotze... dotze portes... destinades a les dotze tribus d'Israel... i cada una d'aquestes portes... Però, detura-t, d'una vegada!

Acabava de juntar-se amb en Mintschew.

— Ai! No puc respirar! Cada porta... serveix de pas a les oracions d'una tribu. Posteriorment s'han compost noves oracions i no s'han construït noves portes. De consegüent, aquestes sol·licitacions no poden arribar fins a Déu. No sé si m'comprends.

Varen tornar fer, tot enraonant, el camí de càn Mintschew. La dona jove amagada

darrera la cortina va fer un gran sospir. Però en Pintschew no n va fer cap cas. Se va passejar amb en Mintschew tota la nit, en mig del carrer. Tant aviat era en Pintschew qui acompanyava en Mintschew, com era en Mintschew qui aconduïa en Pintschew, qui, com ell, a sa vegada, disfrutava entornant-sen amb el seu amic. Varen discutir fins a la matinada, i amb tal zel que s varen enrogallar horrorosament.

Els estels s'apagaven l'un darrera l'altre. En quant a la núvia, seguia asseguda prop de la finestra, parant l'orella, fins a tant que l'airet del matí va agitar suaument la cortina darrera la qual s'estava i que l'Orient se va tenyir a poc a poc d'una claror lletosa.

— I ara que m'has provat que no s pot pregar en caldeu, què has conseguit més que ara fa poc? — va dir en to de burla en Mintschew.

— Ah! Ara regoneixes que jo tenia raó? — va exclamar en Pintschew alterosament.

— Sí; però explica-m com es que la major part de les nostres oracions són compostes en una barreja d'hebreu i de caldeu i que són escrites en un llenguatge que no sols els

angels no comprenen, sinó que nosaltres mateixos no n'entendem ni una paraula. I diga-m: què penses d'un servei diví durant el qual els fidels barbotegen frases el sentit de les quals no comprenen? Francament, no trobes que això es una ximpleria, mon car Pintschew?

—No,—respongué triomfalment en Pintschew, — no es cap ximpleria. No s llegeix en Moisès, 5, 6, 4: «Escolta, Israel?» Per consegüent, el deure de tot jueu íntegre es escoltar i no pas comprendre quan prega.

En Mintschew va esclatar el riure. La núvia s va repenjar fóra de la finestra, tota groga, fent ulleres.

Aquesta vegada en Pintschew va entrar a casa seva sense afegir paraula.

En Pintschew i en Mintschew se disputaven d'ençà que eren al món. Ningú s recordava d'haver-los vist conversar tranquil·lament.

Encara gairebé no s podien tenir drets que ja s'arrencaven llurs joguines. Així, per exemple, si en Pintschew, muntat sobre un magnífic poltre de fusta, hagués vist en Mintschew anar a cavall d'un troçot de bastó

cullit en un bosquet veí, tot seguit hauria abandonat el seu soberc corcer pera galopar sobre l bastó den Mintschew. Llurs disputes finien ordinariament a cops, a crits i a torrents de llagrimas. Els separava un hom: ploraven encara més fort. Cada hu d'ells no volia jugar sinó amb el seu amic. Quar devingueren *cheder gungel*¹ varen passar pels més grans enemics que hi pogués haver. Se disputaven tot anant a estudi, se disputaven durant la classe, se disputaven tot tornant a casa l vespre: s'oblidaven de menjar pera disputar-se. Un tercer interlocutor se presentava i prenia la part de l'un o de l'altre: en Pintschew i en Mintschew se posaven d'acord pera atrotinar-lo de mala manera. Un cop, en la *talmud-thera*², se van disputar més seriosament encara. Am prou feines havien començat d'estudiar les primeres linies del *Talmud*, que ja cada un d'ells tenia la pretenció d'interpretar-lo millor que l'altre. No s cançaven mai d'aprofondir-lo i de discutir-ne les qüestions més complicades, però no toleraven l'intervenció

1) Escolars.

2) Escola talmudica pera ls nois pobres.

d'un terç en llurs discussions; i si un alumne se permetia fer objeccions an allò que l'un o l'altre afirmava, en Pintschew i en Mintschew se li tiraven tots dos a sobre, anientaven els seus raonaments i l'aclivellaven amb acudits tant injuriösos, que l'xicot abandonava el camp tot escorregut, semblant a un ruc coronat d'escardots i ortigues punxagudes.

Ni l'un ni l'altre dels dos amics devingué savi. Eren massa pobres pera consagrar-se a l'estudi del *Talmud*, i l'estudi d'una altra branca no ls feia gaire gracia.

El pare den Pintschew era sastre. El seu fill el va succeir en el seu ofici.

El vell Pintschew no treballava sinó pera les grans senyores, pera ls nobles, pera les dones dels oficials o dels funcionaris superiors. Alguna vegada, també, pera les riques jueves. Tenia l' menyspreu més profon per les robes de cotó i de llana. No era verament feliç més que quan feia maniobrar les seves llargues estisores en el vellut sedós, quan rius de satí deixaven brugir llurs onades al seu voltant, o quan alguna pell preciosa resistia la seva agulla. També adorava les puntes i les blondes de seda. Son fill va heredar els

seus gustos elevats. S'hauria cregut deshonrat si hagués hagut de pendre la mida a una hostalera o a la dona d'un obrer. Per ell no existia ocupació més estimada que placar les estretes tires de paper que tallava de diaris vells sobre les blanques espatlles d'una comtessa o a l'entorn de l'elegant cintura de la filla d'algun coronell.

En Mintschew, anc que son pare fou robavellaire, devingué cotxer.

Qualsevol que fos l'apreci que ell professés per l'autor dels seus dies, el fet es que no podia dissimular el seu fastic per les pells de conill i la roba vella. Ademés, la perspectiva de trotar diàriament prenent el sol, ficant-se al fang o a la pols, li feia horror. Adorava l seu ofici i se trobava més feliç que un rei quan estava assegut sobre l seti estret del seu caruatge i que feia petar el seu fuet a les orelles dels seus cavallets magres. Se sentia lliure, allavors, i ple d'ardor, i mirava am llastima ls peatons que trobava en el seu camí.

En Pintschew i en Mintschew eren generalment estimats i apreciats en el país, tant dels cristians com de llurs correligionaris. Tots dos eren pobres, laboriosos i ordenats:

no s'ubriagaven ni jugaven: ño amoïnaven a les noies am llurs galanteries; tenien una passió i fóra: discutir ensemps passatges del *Talmud*. La discussió, si val a dir la veritat, era sempre sostinguda per en Mintschew; car, en materia de raonament, en Pintschew no sabia més que gesticular. Disputaven en tots temps i en tots llocs, per tot arreu on se trobaven; i com que s trobaven constantment, no per atzar, sinó perquè estaven sempre a la caça l'un de l'altre, se disputaven del matí al vespre.

En Mintschew devia conduir a Zabia l comissari del districte, que hi anava per feina. En Pintschew se recordava immediatament haver promès, un més havia, a la baronesa Horoseuska, que s'estava a alguns minuts de Zabia, una *kasabaika* de vellut verd. Se posava a seure allavors tot seguit i vinga cusir tot el dia i tota la nit; i, efectivament, l'endemà de bon matí, quan en Mintschew arribava amb el carruatge, en Pintschew estava ja instalat sobre un banc davant de la casa del comissari posant activament una vora de pell a una *kasabaika*. Muntava an el seti al costat del seu amic, i la discussió començava, mentres que

en Pintschew cusia gafets an el seu paltó o hi adaptava una màniga.

De l'altra part, si en Pintschew tenia que emprovar un vestit a la comtessa Goluschowska, li venia a la memoria an en Mintschew que era la fira de Delatin, ciutat petita poc allunyada de la senyoria, i en Mintschew partia cap a Delatin amb el pretext de fer-hi un tracte, però en realitat pera poder acompanyar en Pintschew fins a cà la comtessa i discutir, tot fent camí, algun passatge difícil del *Talmud*.

Durant els seus viatges no era extrany que en Mintschew hagués d'aturar-se a l'hostal den Kauniz Blauveisz: quasibé cada dia tenia que portar-hi algú, ja que an els seus clients els agradava força el *sliwowitz* del trempat taverner.

En Mintschew temia horriblement aquesta etapa. Que fos sobri, això s comprèn, perquè la vista sola d'un ubriac fa esgarrifar tot jueu polonès i li repugna tant com un animal obscè.

De temps en temps, molt rarament, i encara calia que gelés molt fort, en Mintschew s'empassava un gotet de *koutuschawka*.

En Mintschew temia l'aiguarent; però temia molt més encara l'Esterka, la filla del taverner, que, tot seguit que sentia ródar un carruatge, el crit d'un cotxer o el renill d'un cavall, acudia alegre i despatxada, am les seves fosques trénes penjant-li esquena avall, a la porta de l'hostal, pera servir-hi, segons la classe dels viatgers, aiguarent en copetes o bé en gerros d'estany.

Ella xerrotejava am les persones desconegudes am tanta familiaritat com am les antigues coneixences, i se les havia amb els pagesos de *sieraks*¹ apedaçats, amb els obrers de barret de pastor estarrufat, am la mateixa cara afable i joiosa que amb els oficials d'husards cavalcant en llurs esplèndids corcers o amb els senyors anant en llurs carruatges de quatre cavalls.

L'Esterka era una noia molt bonica. Ademés, era llesta i aixerida, com molt rarament ho són les dones jueves. Son semblant amable, lleugerament desvergonyit, no era gens mustigat per l'aire espès i polsós que tant aviat marceix les roses poloneses de Saars.

1) Pardessus am caputxa i passamaneria.

D'estatura no era ni massa alta ni massa baixa. Les seves formes esveltes s'acordaven encisadorament amb els seus moviments vius.

En Mintschew en fugia volenters. Quan ell arribava davant l'hòstal, no s movia del seu seti i mirava amb afectació al lluny. Si per cas se veia obligat d'entrar a la taverna, responia a les paraules amables que li endreçava l'hermosa xicota amb un simple bellugament de cap, lligava al coll dels cavalls el morralet de civada, feia veure que adobava les rodes, la llançà del cotxe o adhuc se n'anava darrera la casa a tafanejar pels camps i pel jardí den Blauweisz.

L'Esterka va adonar-se aviat d'aquesta conducta estranya; i com que en Mintschew era l'únic que s mostrava completament indiferent an els seus encisos i a la seva amabilitat, naturalment ella va posar-se a rublir-lo d'obsequis, de mirades intencionades i de paraules amables, i per ultim el va tractar amb una franquesa que va acabar per posar an en Mintschew més málhumorat encara i més malagradós.

Un dia en Mintschew va passar per davant

de la *kartschma*¹ portant de Lemberg un senyoret que hi estudiava per advocat i que venia a passar les vagues a casa ls seus pares, propietaris del veinat. En veient la *kartschma*, a la porta de la qual s'estava l'Esterka amb els braços coquetament en nança, en Mintschew va girar el cap, féu petar les xurriaques i va accelerar el galop dels seus cavalls.

Per desgràcia, el baronet ja havia remarcat la taverna amb el seu ram de grevol penjat a sobre la porta. També havia vist perfectament l'hermosa jueva. Va ordenar an en Mintschew que parés.

En Mintschew va tornar endarrera i va parar el cotxe davant de l'hostal. Afegim-hi que va fer la dolenteria de fer rodar brugidosament el carruatge per l'immens sot d'aigua fangosa que n'ornava l'entrada, en termes que ls anecs den Blauweisz varen fugir cridant i que l compost estudiantet, riçat, perfumat i vestit a l'ultima moda, va desaparèixer literalment dins una pluja de fang.

Quan aquest ultim hagué sortit de la *kitschka*, en Mintschew va tornar caure en la

1 Taverna jueva.

seva somniera i en el seu mutisme habituals.

No va sentir com el jove polonès comparava l'Esterka a la núvia del cantic de Salomó i a l'encisadora Venus israelita que va atraure tant habilment en els seus llacs el rei Casimir de Polònia. No va veure com, per riure, l'agafava per la cintura, com l'enllaçava estretament en els seus braços, i, finalment, li feia un petó sobre el colrat clatell. Va continuar assegut sobre el seu seti, silenciós, fent com aquell qui contemplava uns nuvolets que el sol ponent daurava amb els seus focs i que s'escampaven pel cel com altres tants brins de cotó fluix inflamats.

La casualitat li va tornar a portar l'endemà, en companyia d'un jueu comerciant de blats, a la taverna den Blauweisz.

Tots dos tenien que concloure un negoci.

En Mintschew sabia que el seu client trigaria una bona estona a estar llest. Va baixar, doncs, del seu seti pera donar menjar als cavalls. En aquell mateix moment, l'Esterka va comparèixer i el va saludar amistosament; però ell no la va veure. La va mirar un instant com aquell qui mira per un vidre, però

per un vidre terbol, i va arrugar les celles com pera examinar-la millor.

L'Esterka va fer la rialleta, va agafar due galledes, va córrer a la font i li va porta aigua pera ls animals.

— I bé! Està content ara, mestre Mintschew? — va preguntar ella amb un to de brometa amable.

Cap resposta.

Ella va posar-se a la seva esquerra, contemplant am posat d'extranyesa l rostre ombrivol den Mintschew. Aquest va tombar el cap a la dreta. Ella va col·locar-se a la seva dreta. Ell va tombar la cara a l'esquerra sense dir re.

— I ara! Què teniu? Que us he agraviat? — se va exclamar allavors l'Esterka, aixecant vers en Mintschew els seus ulls limpids i francs.

Ell, no podent ja callar, va preguntar-li:

— Dieu-me: està bé que una israelita bromegi i se deixi amanyagar per un semblant Purez? — va començar ell am to despreciatiu.

I va escupir a terra.

L'Esterka se va quedar dreta sobre l ban-

cal de la porta de roure, entre ls dos pilars ont hi havia enganxats uns papers esgrogueits coberts de passatges del *Talmud*. Ella va baixar els ulls, va agafar una de les seves trenes, la va desfer sobre la seva espatlla, i va posar-se a masegar-la.

—I bé! Per què no dieu res ara?—va continuar en Mintschew. —Habitualment la vostra llengua fa en la vostra boca l'ofici de pendul.

—Teniu raó, Mintschew, —va dir ella per ultim; —mereixo les vostres reprimendes. Ja m podeu renyar.

Però lo que es ell no la va pas renyar. Se la va mirar bella estona, i la seva mirada era, al mateix temps que plena de reconvençions, rajant d'amor. Ella va comprendre aquella mirada i se va tornar roja. No va gosar més aixecar els ulls envers ell, i no li va dir ni una paraula més. Va quedar com clavada allà ont era. Però quan, al cap d'un instant, el comerciant de grans va sortir de la casa i va tornar pujar al cotxe, la noia va dirigir un cop d'ull rapid i mig avergonyit an en Mintschew. Ell li va fer un signe de cap amistós. Era la primera vegada desde que s coneixien.

Desde allavors en Mintschew va anar més sovint a la taverna, sense conduir clients, sense l fuet i sense ls cavalls. S'asseia a la sala de beure i se mirava com l'Esterka feia la seva feina. Quan en Pintschew va veure que en Mintschew freqüentava la taverna, va habitar-se també a venir-hi naturalment.

Els dos amics, asseguts davant de la llarga taula pintada de verd, discutien llurs qüestions bíbliques, i l'Esterka, quan tenia lleure, anava a seure prop d'ells i els escoltava curiosa i lleugerament commoguda.

Un dia l mercader Markus Jolles va anar a càn Blauweisz pera demanar-li un consell. En Blauweisz, no veient-se capaç de treure-l d'apuro, se caragolava la seva llarga barba, lo que era en ell la senyal d'un gran aturrallament, quan en Pintschew se va aixecar modestament i va pendre la paraula.

— Els grans talmudistes, — va dir ell, — desde Maimonides fins a Jacob Ben Ascher, permeten, durant les festes de Passah, aquestes diferents menes de llegums: els pesols, els fasols, les lleties, el mill i l'arroç. Arriben fins a afirmar que l que s'absté de menjar-ne es un insensat. Aquest ús no més s'ha

establert entre ls jueus polonesos i entre ls alemanys. Els israelites de les altres nacions mengen, durant les festes de Passah, tota mena de llegums sense cap remordiment.

— No obstant, ¿ no està escrit en el llibre *Beth Joseph* que les llegums estan privades? — va preguntar en Markus Jolles.

— Perdoneu, — reprengué en Pintschew. El llibre *Beth Joseph* no tracta aquesta qüestió: es en els preceptes del rabí Mases Israel que vós haveu llegit les linies següents: «Hi ha gent que prohibeixen l'ús de les llegums durant les festes de Passah». Però, qui són aquesta gent? Gent sense senderi, diuen els talmudistes, perquè en el terç llibre de Moisés, 12-14, hi ha escrit: «Per allà l 15 del primer mes menjareu pa sense llevat», es a dir, el *magoth*: l'ordi, la civada, l'espelta, etc. El *Talmud* demana: «¿ Es posible provar pel *Thora* que aquests cereals sols són permesos i que l pa sense llevat no deu esser fet d'arç o de forment?» I vet-aquí lo que respon Risch Lakisch: Moisés diu, V, llibre de Moisés, XVI, 3: «Am l'anyell pasqual no menjaras coses agres. Durant set dies menjaras pa sense llevat, es a dir, pa fet de cereals, ont

habitualment se posa llevat, i no pa d'arrog o de mill, que tenen per ells mateixos un gust agre i en els quals no s'posa llevat». Així, el *Talmud* prova que l mill i l'arroç no necessiten llevat, i que, de consegüent, la prohibició de menjar aliments assaonats durant les festes de Passah no hi té pas més relació que a les altres llegums.

Per tota resposta en Markus Jolles va aprovar amb el cap i va deixar l'hostal, enduent-sen amb ell en Kauniz Blauweisz.

Dos dies després en Finkel Schmolleben, l'agent matrimonial de més anomenada del país, anà a trobar en Pintschew, i poc temps després, de Tchermowitz a Lemberg, tots els israelites se passaven d'orella en orella una gran nova.

— Sabeu que n té de sort, el jove Pintschew? Se casa am la Raquel, am la filla del ric Markus Jolles.

Aquesta sort extraordinaria tenia ls seus punts negres, com tota felicitat d'aquest món. La Raquel estava dotada d'un exterior poc atractivol: semblava una nina que hagués estat trencada i mal afegida. Tenia la cara verdosa i tota tacada de roig; les vores dels

ulls, vermelles i constantment inflades. Ben mirat, la Raquel era una nou un xic dura de pelar; però, en cambi, era daurada, com les nous de l'arbre de Nadal.

En Pintschew estava tant orgullós com un burgès ric que consegueix casar-se amb una comtessa de trenta anys propietaria d'un gep i d'una restellera de dents postices. Aquesta unió feia d'ell un home opulent, un home que la gent envejaven i saludaven respectuosament. Va celebrar les bodes amb una pompa que hauria fet enveja a un comte polonès, car els jueus de l'aristocràcia, en semblants ocasions, no s'queden mai endarrera.

L'endemà del casament den Pintschew, en Mintschew va entrar a la taverna den Blauweisz, sense altre objecte que mirar-se l'Esterka am les trenes penjant, els ulls riallers i els peuets ajustats en les pantufles vermelles. Va trobar en Kauniz Blauweisz fent oració prop de la llar. Aquest va guaitar lleugerament cap al cantó ont era en Mintschew i va continuar les seves oracions. Quan les va haver barbotejades totes, va dirigir-se cap en Mintschew i li va dir, am la dignitat d'un sultà:

— Mintschew, vós sou un gran pensador.

— Me feu massa honor, senyor Blauweisz.

El pobre cotxer s'havia aixecat i feia discretament la rialleta.

— Aquesta nit, amb els vostres raonaments, haveu batut en tota la linia l gendre den Markus Jolles. Si, amic meu: l'heu aniquilat completament: n'heu fet farina.

En Blauweisz va bufar enlaire i va fer veure que cercava l rastre del seu halè. En Mintschew va tornar a fer la rialleta.

— Vós sou una de les llumèneres del *Talmud*,— va continuar el taverner.— Sí, segurament.— Sí, sí... M'agradaria molt tenir-vos per gendre.

En Mintschew, ara, ja no somreia: s'havia tornat vermell, vermell fins a les orelles. Els batecs del seu cor se varen deturar, i la veu va expirar-li a la gorja.

En aquell moment va comparèixer l'Esterka.

— Aquí teniu la meva filla, — va dir en Blauweisz; — serà la vostra dòna.

Allavors va esser l'Esterka la que s va tornar vermella. Va mirar en Mintschew, i en Mintschew la va contemplar una bella estona.

— Vaja, estas contenta?— va demanar en Blauweisz.

— Sí, que ho estic,— va fer l'Esterka amb una veu debil i els ulls baixos.— Amb això, si en Mintschew...

— Per què no ho ha de voler?— va dir cridant en Blauweisz,— Jo t dono dèu mil florins en moneda nova i lluenta.

Aixís va esser com el casament va quedar convingut, sense intermediaris, sense diplomacia de velles comares.

En Blaüweisz era un despota: li agradaven els cops d'Estat.

Les noces den Mintschew i de l'Esterka varen esser celebrades am tanta pompa com les den Pintschew i de la Raquel. Sols depenia den Blauweisz el passar per sobre den Markus Jolles. Però, aixís com en Blauweisz tenia por de semblar menys generós que l mercader, també temia humiliar-lo i donar-li pena.

Una sola circumstancia, de la qual, la veritat, en Blauweisz era completament innocent, va fer que les dues bodes fossin un xic diferents. En Mintschew no va passar la nit disputant amb en Pintschew: va estimar-se

més estar-se al costat de la seva jove i bonica dona.

Fins allavors en Pintschew i en Mintschew havien estat metòdics, laboriosos i arreglats: duïen una vida exemplar. Desde l moment que s van emmullerar, que l'opulència va entrar en la casa llur, i que ja no van tenir que pensar cada dia en guanyar-se la vida, llur caracter va canviar completament.

No vol dir això que's tornessin borratxons, ganduls o calaveres, puix entre ls jueus polonesos els pares de familia disbauixats són tant rars com les Messalines: tots dos van seguir treballant de l'ofici com abans; però, de quina manera! Van començar de descuidar els llurs negocis, els llurs clients, les llurs mullers, la llur persona. Sí: tot, llevat del *Talmud*. Havien entrat en el laberint com els quatre homes de qui parla la *Thora*, i dels quals un sol, en Rabbi Akiba, va conseguir sortir-ne feliçment.

Els discutien per tot arreu, a tota hora i amb un zel que no s deturava per res ni hi havia manera de moderar. Al començament les dones d'ells els admiraven; després els varen tenir llastima, i per ultim els varen omplir de

carrecs. Tot va esser inútil. Quan la Raquel, desesperada, se posava a plorar, en Pintschew s'esmunyia a fóra per la porteta de darrera la casa i corria, com un cavall de les estepes perseguit pels llops, dret al poble ont estava en Mintschew. I quan l'Esterka, perduda la paciència, se plantava bruscament sobre les anques els seus molçuts braços, i començava, am la cara encesa de rabia, de renyar el seu marit, aquest deixava brugidosament la cambra, muntava a cavall i vinga galopar cap a la ciutat ont en Pintschew havia obert botiga, un establiment amb una bella mostra de colors llampants.

Quan en Mintschew portava a ciutat algun viatger que posava a l'hostal de l'*Aigla Blanca*, no s'prenia pas la pena de desenganxar: deixava el cotxe i els cavalls en mans del *strusch*¹ i corria cap a cà'n Pintschew, a qui trobava habitualment instalat sobre el banc de pedra davant de la casa fent un vestit, i que quan el veia sentia una alegria tant forta que li feia perdre la respiració.

Quan el viatger, terminats els seus as-

1) Noi d'estable.

sumptes, volia posar-se altra vegada en camí, se trobava la seva *britschka* davant de l'hostal; però lo que es els cavalls havien desaparegut. Allavors, de rabia, xuclava tant violentment la seva llarga pipa, que durant un moment el seu cos desapareixia darrera d'un nuvol de fum.

— Déu de Déu! Ont es el meu jueu? — exclamava.

— Què m'ana? — cridava en Mintschew. I, com de fet, aquest arribava corrent.

Quan atenyia l carruatge, se tombava i deia en veu baixa an en Pintschew:

— Cal escoltar, callar i saber sofrir.

— Ont ho has llegit això? — demanava en Pintschew violentment. — Oi, que m trobaria ben apurat pera saber on se troba aquest precepte!

— No ho saps tu, estimat Pintschew? Doncs jo sí, que ho sé.

— Malehit xerraire! — vociferava l senyor. — Apa, enganxa, com mil redimonis!

— Ja enganxo, — responia en Mintschew, que corria a cercar els cavalls a l'estable i que, com de fet, se posava a subjectar llurs corretges a la llança del cotxe.

Però en Pintschew mel seguia d'amagato-

tis tot treballant en el vestit que duia a la mà, deixant-ne arrossegar la falda per entre ls sots d'aigua. Estirava en Mintschew per la màniga i li deia a cau d'orella:

— Diga-m, Mintschew: d'ont ho has tret, aixó?

— El què?

— Que es menester escoltar, callar i saber sofrir.

— Està escrit en el primer llibre de Moisès, XXV, 14.

— Es extrany! Ho ignorava.

— Els tres fills d'Israel, no s deien Mischnah, Dumiah i Massah?

— Segurament.

— Doncs, bé! Mischnah, vol dir *escoltar*; Dumiah, *callar*; i Massah, *saber sofrir*.

— Encara no estas llest?—va fer el viatger.

— Si, bon senyor.

Ara era una altra cosa: el fuet havia desaparegut. En Mintschew el cercava inutilment, ajudat den Pintschew. Ni l'un ni l'altre l trobaven.

— Vui marxar!— ordenava l senyor. I pujava al cotxe.— El teu fuet que l dimoni se l'enduga!

— Ja se l'ha endut! — replicava en Mintschew, que d'un salt s'enfilava al seu seti, feia un signe an en Pintschew i xurriacava ls cavalls am les regnes.

Les pobres i magres bestioles feien un esforç i arrossegaven d'una revolada en Mintschew, que queia rodolant pel fang, mentres que la *britschka* i el senyor se quedaven immobils.

En Mintschew, amb el cap ple de la *Kabdallah*, havia enganxat malament. Tot avergonyit, tornava començar la seva tasca. Per desgracia, el viatger descobria allavors el fuet en el fons del cotxe, l'agafava i descarregava un cop tremendo a l'esquena den Mintschew, que estava a tret de fuet. En Mintschew, per tota resposta, aixecava l cap i el mirava gravement.

— Saps, — deia girant-se tranquil·lament envers en Pintschew, — lo que volen dir els noms següents en el llibre de Josuè, LXXV, 2: «Kinah, Dumiah, Weadadah»?

— Són encontrades a Terra Santa, — replicava en Pintschew.

— Séns dubte, — responia en Mintschew am la seva rialleta tranquil·la.

Havia acabat d'enganxar i havia tornat a pujar al seu seti.

— Són noms d'encontrada; però cada un d'ells té una significació particular.

La *britschka* s posava en moviment.

— Quines significacions tenen?

— Kinah: aquell a qui son proisme dona lloc a venjar-se.

Aquí ls cavalls començaven de trotar, i en Pintschew s'agafava amb el braç dret al seti del carruatge i corria amb ells.

— I Dumiah?

— Dumiah: i que, no obstant, no ho fa,—responia en Mintschew.

En Pintschew se veia obligat a deixar-se anar. La *britschka* empenia una marxa rapida. Allavors am les dues mans feia una especie de paperina, l'aplicava a la boca i cridava, am totes les seves forces:

— I Weadadah?

— En quant an aquest, Déu s'encarregarà de la seva venjança,—responia de lluny en Mintschew, girant-se sobre l seu seti.

Quan en Pintschew tornava entrar a casa seva, la Raquel prenia l vestit, l'examinava i començava de plorar amargament.

— Quina nova bestiesa has fet, cor meu!—
deia ella sanglotant.

— I bé! Què he fet?

— T'has errat de mànigues i has deixat
arrossegar pel fang aquell vestit tant maco de
vellut de la senyora del comissari.

— Sossega-t: tot s'arreglarà, — afirmava
en Pintschew tranquil·lament. — I en quant a
la falda, ja la netejaré. — Però, diga-mi: saps lo
que signifiquen Kinah, Dumiah, Weadadah?

— Ho ignoro, — ploriquejava la Raquel, —
i no tinc cap interès en saber-ho.

— Doncs, així, ho explicaré a ton pare, i
ja veuras que content estarà!

Durant un foc que havia pres rapidament
a la ciutat i que va reduir a cendres més de
cinquanta cases, en Mintschew, acompanyat
d'una colla de jueus del veïnat, va arribar
amb una bomba. No hi ha ningú que sigui
superior an els jueus polonesos en quant a
bon sentit i a coratge quan se tracta de lluitar
contra algun element desencadenat. Tot-hom
treballava. Els homes, les dones, els vells, els
nois, se precipitaven dins les flamarades, pro-
curant salvar coses.

En Pintschew i en Mintschew se varen

trobar sobre un trespol de fusta, el primer amb una destal a la mà, el segon amb una barra de ferro. Varen començar de tallar fusta inflamada.

— Si a Déu plau,— diu en Pintschew,— en sortirem, i cumplirem així un dels 613 manaments, el que prohibeix l'estar ociós durant un gran perill.

— Qui t'ha dit que hi ha 613 manaments? — va dir en to de burla en Mintschew, sense, però, deixar el seu treball.

— Qui m'ho ha dit? — va repetir en Pintschew am sorna.— El *Talmud*, home, el *Talmud*! Ja veuras: Rabbi Simlai diu: «613 manaments varen ésser entregats a Moisès a dalt de la montanya de Sinai, a saber: 365 prohibicions, una pera cada dia de l'any i 248 manaments, un nombre igual als membres humans». La prova n'es fornida pel mot *Thora*, les lletres del qual, segons la *Nombra*, signifiquen 613.

— Es fals,— va saltar en Mintschew, molt tranquil.

— Què vols dir?

— Les lletres del mot *Thora* no signifiquen més que 611.

— S'ens dubte, s'ens dubte; tens tota la raó; però les dues primeres lletres corresponen als deu manaments que, no Moisès, no, sinó Déu mateix, ha donat an els jueus.

— Però avui en dia no n'hi ha pas solament 613 de manaments, que n'hi ha 14,000, — va exclamar en Mintschew, — i els rabins els han escrits pera ls imbecils que ls practiquen.

— Oi, — va dir en Mintschew; — però Rabbí Abraham ben David retreu an el Rabbí Moisès ben Maimon, que ha estat el primer de reunir els 613 manaments, per haver afegit en llur nombre diferents ordinacions que no provenen de Moisès, sinó que han estat compostes pels rabins. I té raó: a què aprofiten tots aquests manaments?

— A què aprofiten? — va udolar en Pintschew.

Les flamarades pujaven de per tot arreu i coronaven el trespol ont eren els polemistes.

— Aquesta gent se cremaran! — va cridar una veu desde l carrer. — Baixeu! Baixeu! — varen cridar els espectadors.

Les vigues començaven de cedir a l'entorn

d'ells. En Pintschew i en Mintschew no s'adonaven de re.

— Abans els homes eren pietosos, — va vociferar en Mintschew. — Podien, així ho afirma Rabbí Isaak Chabbib, podien suportar el jou de molts manaments; però més tard varen atipar-se de tantes formalitats que omplir, i David se va veure obligat a reduir el nombre de lleis a onze.

Un gran xisclet va tornar els dos amics a la realitat. Era la Raquel, que s trobava a baix, al carrer, envolquellada amb un mocador tot greixós i portant al cap una gorra alta com una torra. La Raquel aixecava ls braços enlaire demanant ajuda. En Pintschew va mirar al seu voltant. Del trespol brollaven milers de llengües de foc que s'entortolligaven, s'escampaven i els cenyien de per tot arreu. Dos homes hi van aplicar una escala guarnida en els seus extrems de troços de drap mullats. En Pintschew va caure de genollons sobre'l fris de la teulada i va posar-se a pregar. Però en Mintschew el va agafar am força amb els seus robustos braços i el va portar a poc a poc i segurament fins a trobar els primers graons.

Quan van haver arribat, si fa no fa, a mitja escala, en Pintschew va començar de gesticular en els braços den Mintschew.

— Ja que tu ho vols, — va dir amb acritut, — el profeta Isaïes ha reduït les lleis al nombre de sis.

— Just, — va dir en Mintschew; — i el profeta Michees al nombre de tres.

En Pintschew, que havia baixat tot sol els darrers graons, se va parar al peu de l'escala, va apartar bruscament la seva dòna, que estava feta una mar de llagrimas, i, tombant-se an el seu amic,

— Aquestes ordinacions, — va dir, — te les puc citar. Són: obrar lleialment, esser fidel i caminar humilment davant de Déu.

En Mintschew feia que no amb el cap.

— Ja veus tu mateix, — va murmurar, — que la decadencia dels jueus no es pas d'avui. No n fa poc de temps que llur zel es mort! I, no obstant, posseeixen encara 14,000 manaments o bé 613, ja que t'hi empenyes. Am tot i amb això, jo t puc citar un precepte amb el qual el profeta Habakuk resumeix totes les ordinacions. Vet-el-aquí: «Que l'home integre visqui dins la seva fe».

En el mateix instant se va enfonsar el sostre, fent un soroll sinistre. Una viga encesa va arplegar en Pintschew a la cama, i el va ferir tant gravement, que va tenir de fer llit unes quantes setmanes. Va sense dir que en Mintschew, li feia visita molt assiduament i que en Pintschew va pouar en aquelles discussions interminables una deû inefable de consolació.

Una vegada en Mintschew se va entretenir tant llarc temps a càl seu amic, que va haver de renunciar a tornar a casa seva aquella nit, pera no incomodar l'hermosa Esterka, que s delitava molt estant envolquellada entre molçuts edredons, lo mateix que un escarbat, a l'hivern, ficat dins del seu abrigat cau.

En Mintschew, doncs, va resoldre passar la nit a càl Pintschew. Quan aquest ultim va haver adquirit la certitut de que l seu amic dormiria a casa d'ell, va saltar d'alegria, mentre que la Raquel, la pobra, va deixar anar un sospir desesperat i se li va arrugar encara més la cara. Més ella havia après ja a callar i a ofegar les queixes i les llagrimes. Sense objectar, va endegar pera en Mintschew un llit en un recambró que no estava separat

de la cambra conjugal més que per un envà de fusta i canyes. Això sí, cal dir-ho en honor de les mestresses de casa jueves, el llit que li va preparar era tou i d'una blancor immaculada. Justament estava col·locat prop del den Pintschew. L'envà sol els separava.

En Mintschew va desitjar an els seus hostes la bona nit, va fer la seva oració i va ficar-se al llit. No obstant, no va estar-se gaire temps tranquil sota l'hermós cobre-llit vermell: un copet suau va ressonar a la paret, a l'indret del seu cap. En Mintschew va fer com aquell qui no havia sentit re.

— Mintschew!— va dir de sobte una veu fonda, com si fos la veu d'un esperit, baixa, planyivola.— Que no m sents, estimat Mintschew meu?

— Què hi ha?— va demanar per fi en Mintschew am to grave.

— Vols estar-te quiet, tu?— va sospirar la Raquel.

En Pintschew va callar un instant.

— Pintschewet meu!— va començar allavors en Mintschew.

— Sí, ja t sento. Parla baix. Ella s'ha adormit,— va respondre en Pintschew.

— Diga-m, Pintschew: què ha creat Déu en primer lloc: el cel o la terra?

En Pintschew se va posar a reflexionar.

— Que no ho saps? — va reiterar en Mintschew.

— Es ben clar que Déu ha creat primerament el cel, — va fer el sastre, — perquè està escrit, 1.er llibre de Moisès, I, 1: «Al començament, Déu creà l cel i la terra».

— Tens raó, — va xiuxiuejar en Mintschew a través de la paret; — però també està escrit, I, Moisès, 11, 4: «Quan Déu hagué creat la terra i els cels, etc.» Segons això, se podria deduir que l'Eternal ha creat la terra i després el cel.

— Això es una contradicció! — va exclamar en Pintschew cridant. — I quan dues frases se contradiuen, cal...

— Però, Pintschew!...

— Jo crec que parla somniant, — va començar la Raquel, que l'exclamació havia despertat.

— Què dius? Que somnio alt? — va dir en Pintschew. — No ten donguis quimera i deixa-m parlar mentres dormo. Hi ha gent que discuteixen tota la nit, i, no obstant, dormen

perfectament. En Mintschew, per exemple, també somnia alt.

La Raquel se va tranquil·litzar.

— Mintschew, — va barbotejar el sastre.

— T'escolto.

— No t sembla que en aquest cas hi deu haver un tercer passatge que explica el sentit dels altres dos?

— I bé...

— Què?

— Busca aquesta frase.

— La coneixes tu, per ventura? — va demanar en Pintschew.

— Sí, que la conec, — va replicar l'altre secament.

En Pintschew se va absorbir en un profund silenci. Tot d'un cop va exclamar triomfalment:

— Ja la tinc! Ja la tinc!

— Que es lo que tens? — va demanar la Raquel, espantada. — Que hi ha un lladre aquí?

— Tinc la frase, tinc la frase que explica els dos passatges, — diu en Pintschew, tot satisfet. — Ho sents, Mintschew? A fi de poder explicar aquesta contradicció, Déu va fer

dir per Isaïes: «La meva mà va fer la terra; la meva dreta va midar el cel, els vaig donar nom, i tots dos van existir». Tinc raó?

— Sí,— va aprovar en Mintschew am veu agra.

— Així, Déu ha creat al mateix temps el cel i la terra,— va concloure en Pintschew.

— I s'ens dubte també us ha creat junts a vosaltres, els més grans boigs d'Israel!— va cridar la Raquel.— Quina passada! Ja t dic jo que es l'ultima vegada que deixo dormir a casa nostra en Mintschew!

Els dos lleons talmudics van callar; i quan, un moment després, en Pintschew va començar a roncar de debò, en Mintschew, que fins allavors havia fet veure que dormia, se va tombar, sospirant, del cantó oposat i va ensopir-se. Va somniar amb el profeta Elies, que vegé assegut sobre un gran nuvol vermell, mentres que la Raquel, envolquellada amb el mocador greixós, atravessava l cel i apagava tots els estels amb un gegantesc apaga-llums.

Algun temps després, quan en Pintschew va estar quasi curat i ja no coixejava més que una miqueta, se va decidir a anar fins a

Kolomea per la gran fira. Durant la seva malaltia i la seva convalescència havia sofert un canvi: s'havia tornat laboriós. Eren prova d'això ls innumbrables vestits de tots colors penjats a la seva cambra. Hi havia hermosíssimes jaquetes guarnides d'imitació d'ermíni, vestits esplèndids, vestits de color d'amarante i mantellines d'última moda.

Aquests tresors eren destinats a ésser venuts a Kolomea i portats per les mullers i filles de petits empleats, de pastors o de senyors endeutats. Va sense dir que en Mintschew era qui portava l seu amic al mercat, i que la Raquel els acompanyava lluint la seva tunica de seda de color de xocolata i la seva diadema sembrada de perles.

Fins al Dniester tot va anar bé. Però l zel que va posar en Pintschew donant la seva opinió sobre la Jeschibots va pertorbar en Mintschew, que s va errar de camí. Per tal que van trobar-se de prompte tots tres, am llurs *kasabaikes* i llurs trajos, en mig d'una immensa maresma. No era cas de seguir endavant. En Mintschew va provar de tornar endarrera; però les rodes del cotxet se van atravesar, la llança s va rompre, i amb una

mica més se precipiten tots tres dins del llot. Hi va haver del·liberació, i els homes van decidir deixar la Raquel dins de la *britschka* i anar ells a cercar un camí entremig del fang i les canyes. Se varen allunyar am l'intenció ferma de tornar immediatament; però tot just van haver fet un centenar de passes, que ja no s'van recordar ni del camí, ni de la maresma, ni de la Raquel, ni de la fira, tot per la deria de discutir.

— En resum, — va dir en Pintschew, — per què Moisès ha prohibit menjar carn de porc?

— Perquè es malsana, — va fer en Mintschew.

En Pintschew que s'posa a riure am posat burleta.

— Si es malsana, doncs, per què n mengen els cristians?

— Per què ls mahometans fan lo mateix que ls israelites, que no n mengen?

— Perque l porc es un animal brut.

— L'anec també ho es, de brut, i el cranc d'aigua dolça, que s nodreix de cadavres, — va exclamar en Mintschew. — No es aquesta raó. La veritat es que la carn de porc es molt

malsana en un país com l'Orient, on la calor es excessiva. Vet-aquí per què Moisès l'ha prohibida.

— Ara, doncs, segons lo que tu dius, — va exclamar en Pintschew, tot alterat, — resulta que ls jueus que habiten la Polònia podrien menjar carn de porc?

— Certament.

— Calla, condemnat! Moisès no ha parlat enlloc dels països calents, sinó senzillament ha prohibit la carn de porc.

— Perquè ignorava que vindria un dia que ls jueus habitarien un clima temperat, — va replicar en Mintschew.

— Moisès ho ignorava? — va recalcar en Pintschew, am la veu ofegada per l'ira.

No s'adonava que l camí feia estona que s'havia acabat i que ell i el seu company s'anaven ficant pel fang. Ja hi estaven enfonsats fins al genoll sense fer-ne cas.

— Ho ignorava! — repetia en Pintschew.

— Moisès... Moisès ho ignorava! Ell, a qui res no estava amagat i que conversava am Déu del matí al vespre!

— Lo que jo t dic ara, — va interrompre en Mintschew, — que si ls jueus haguessin

habitat les nostres fredes encontrades, Moisès no ls hauria pas prohibit l'ús del porc.

En el mateix instant se van enfonsar fins a la panxa dins un llot verdós sobre l qual se gronxaven llargs lliris de flexibles tiges.

— Doncs, bé: menja porc! — va cridar en Pintschew. — Menja-n i reventa-t!

— No pas jo que n mengi, — va replicar en Mintschew. — Però, si ls jueus no fossin una colla d'imbecils, s'alimentarien de carn de porc.

— *Poshe Israel!* ¹ — va udolar en Pintschew, enfadat de debò. — Estas enraonant com un impiu que estés arrencant flors del jardí del *Talmud!* Que l'herba creixi davant de la teva porta! Que les pedres...

— Què dius, ara! — va vociferar en Mintschew, a sa vegada violentment alterat.

— Que l teu ventre s'ompli de pedra!

Els dos amics se van agafar per les barbes llongues i van començar de donar-se l'un a l'altre estirades brusques de dreta a esquerra. Tots dos feien crits horribles, s'escupien a la cara i s'enfonsaven més i més en el fang.

1) Blasfemador.

— Deixa-m anar! — va dir per ultim en Pintschew am veu sorda.

— Deixa-m anar primer tu! — va respondre en Mintschew.

Tots dos varen callar.

— Jo t'he provat, — va començar en Mintschew, — que l'oració anomenada *Scheb-moneh-Essreh* ha estat composta després de la destrucció del segon temple de Palestina.

— Quan m'ho has provat això tu? Jo ho ignoro.

— El dia del teu casament, — va continuar en Mintschew, — te vaig deixar perfectament provat quant de temps ha de durar l'oració per la pluja i la rosada. Cal fer oració durant quatre mesos, començant en Desembre fins a les festes de Pasqües, epoca en la qual s'han de sacrificar les primícies de les cullites.

— Es veritat.

— Però ja veus tu mateix que això era bo quan nosaltres habitavem la terra santa, on la cullita començava per Pasqua i on les sembradures tenien necessitat de pluja durant l'hivern. Però aquí on som nosaltres, que tot està cobert de neu a l'hivern, es tanta

bestiesa fer oració pera demanar pluja com abstenir-se de menjar carn de porc.

Ara en Pintschew i en Mintschew tenien fang fins al coll.

— Mintschew, t'ho demano, no blasfemis tant tontament! — va gemegar de prompte en Pintschew. — No veus que la mà de Déu cau a sobre nostre pera castigar-nos? Tinc por que ns negarem.

Va començar de cridar auxili am tota la força dels seus pulmons.

— En bona fe, tinc por que sí que ns negarem, — va dir en Mintschew, després d'haver fet alguns esforços violents pera sortir del fang on s'havien ficat. — Però, abans que ns neguem, regoneix que es una absurditat lo que fem aquí a Polònia, durant l'hivern, de pregar pera demanar la pluja, mentres que a l'estiu, quan més necessitat ne tindriem, no preguem.

— No admeto cap dels teus raonaments, — va respondre en Pintschew.

— Ho has de fer!

— No!

— Doncs, ets un ase!

— Tant-de-bo que ho fos! — va sospirar

en Pintschew. — A hores d'ara no m trobaria empantanegat com estic. Val més un ase viu que un savi mort.

— Tu t penses que ets un savi, — va cridar en Mintschew, — i am tot i això no comprens les coses més senzilles; coses que fins una criatura comprèn.

— Més m'estimo esser un bruto, — va vociferar en Pintschew, — que no pas un *poshe Israel*.

— Calla, si vols!

— No, no vull callar!

Van tornar començar d'agafar-se per la barba am molta fortuna per ells, puix això ls va ajudar a sortir una mica del fang, on infaliblement s'haurien negat si la Raquel no hagués arribat xisclant, escoltada per una colla de pagesos que pasturaven llurs cavalls per allí a la vora i que havien sentit els xiscles desesperats den Pintschew. Aquest continuava vomitant els seus *poshe Israel* a la cara den Mintschew, el qual feia retrúnyer a l'orella del seu amic: *Ase, bou, tres vegades estupid!*

Encara cridaven quan els pagesos els van treure de la maresma.

Solament molt més tard, a la fira de Kolo-
mea, quan en Pintschew hagué distribuit els
seus gipons forrats d'ermíni a les filles de
pastors d'enrosades galtes, i que les dones
dels empleats inferiors, com ara la dona de
l'enginyer, la dona del jutge i la dona de
l'inspector d'obres públiques, s'hagueren dis-
putat els seus vestits d'amarante, va esser que
varen reconciliar-se ls dos amics, prop d'una
ampolla d'excel·lent vi, de la qual varen beure
la meitat escassa, emportant-se-la allavors la
senyora Raquel, cuidadosament embolicada
amb un paper.

*
* * *

Els anys varen passar. En Mintschew va
rebre de l'Esterka quatre hermoses criatures.
En Pintschew, a l'últim, va també tenir de la
Raquel un noi que no era menys pigat que
sa mare.

La Raquel se va morir.

El seu noi no va trigar gaire a fer lo
mateix.

Algun temps després, en Mintschew va
perdre dona i filles, a excepció d'un noi.
Aquest se va fer gran sense que ningú sen

cuidés. Després, un dia va partir cap a Viena i no sen va saber mai més re.

En Pintschew i en Mintschew no s'hi van amoïnar gaire. Tampoc se van adonar que cada dia s tornaven més pobres. Posseïen llur *Talmud*: què més els calia? Com més vells se feien, més violentes se tornaven les llurs discussions.

Tant a l'un com a l'altre, el cabell sels anava emblanquint. En Pintschew feia força temps que havia renunciat a la voluptat de tallar vellut de seda i de fer relliscar la seva agulla sobre les satinades tires de la martra zibelina. Ja sols adobava alguns pellingos; i quan venia l cas que hagués de treballar en alguna cosa de nou en nou, els parroquians que badaven en contemplació de les seves obres de mestre eren gent que manejaven ordinàriament l'escombra, que munyien les vaques i que omplien l'aire am la pudor ofensiva de l'all.

En Mintschew rai: encara tenia un cavall. Es veritat que era un cavallet ben atropellat i que, si no li donaven xurriacada pera fer-lo anar endavant, baixava l cap i s'adormia; però no deixava d'esser un cavall.

Un dia va succeir que en Mintschew, que portava a la ciutat un propietari jueu del Kukuruz, va deturar-se davant de la cabana mig enrunada ont en Pintschew tenia la seva habitació i el seu saló de modes, entre una cantina i la botigueta d'un drapaire, am l'amable intenció d'estudiar amb el seu amic sastre una qüestió important. Va baixar del carruatge i va saludar en Pintschew, que no li va tornar la salutació. En Pintschew estava assegut sobre una taula baixa i contemplava filosoficament un forat que lluja l grosser gipó de la dona d'algun soldat. El seu exterior havia canviat molt: els seus braços i les seves cames semblava que s'havien allargat, els cabells se li havien tornat blancs, i els seus ulls blau clar ja no parpellejaven: els tenia mig aclucats, com si les seves parpelles s'haguessin tornat massa pesantes pera poder-se aixecar. Sobre l cap den Mintschew guspirejaven també flocs argentins. La seva llarga barba sola s conservava negra, i els seus ulls negres brillaven encara, maliciosament somniosos, en la seva cara arrugada i enquerquerada així com cuiró vell.

— Pintschew, — va dir en Mintschew per

segona vegada, — t'haig de parlar. Sóc jo.

— No t vui escoltar, — va respondre per ultim el sastre; — encara no he menjat re calent avui. Haig d'arreglar aquest gipó. Després me cal acabar un vestit pera la senyora del comissari.

— Vès ara què m contes a mi! — va replicar en Mintschew. — No n fa poc de temps que no hi treballes pera la dòna del comissari!

— Tant m'estimo que ho creguis com que no. No tinc ganes de discutir am tu.

— Perquè no tens ni un clau!

En Pintschew va arronsar les espatlles i va posar-se assiduament a tapar el forat del gipó.

— Que n'ets d'extrany, home! — va afegir en Mintschew. — Mireu: aquí teniu un home que necessita diners, que pateix gana i que es cas de dir-vos-en ni una paraula!

Se va treure de la butxaca una bossa de cuiro i va posar cinc florins sobre la taula ont estava assegut en Pintschew. Aquest els va pendre i sels va ficar a l'ermilla, sense una paraula de regraciament. Després, fent un salt, va baixar d'allà ont era, i, llençant el gipó que tenia a la mà al primer recó que li va venir bé, va exclamar:

— I bé! Què vols ara? Què necessites de mi? Què t'haig d'explicar, *asebarex*, ase toçut? Què vols de mi?

— No t donguis tanta importancia, Pintschew, — va respondre en Mintschew fredament.— Tots ho som, d'ases. ¿No s llegeix en el *Talmud*: «Si ls nostres avis eren angels, nosaltres avui som homes; però si ls nostres avis eren homes, nosaltres ara som ases?»

Ja havia començat la discussió. En Pintschew i en Mintschew no la van interrompre fins a la nit.

D'aquesta manera s van passar molts anys. A cada pas en Pintschew tractava de *treffnik*, de *poshe Israel*, an en Mintschew, qui a sa vegada li plantava pels bigotis tants noms de besties com coneixia. Am tot i això, se partien honradament tot lo que guanyaven. Un dia era en Pintschew que ajudava en Mintschew; un altre dia era en Mintschew que auxiliava en Pintschew, i viceversa. Resultava molt natural i no s'hi donava cap importancia. Mai en Mintschew sentia una paraula de regraciament quan deixava alguna quantitat an en Pintschew.

I quan en Pintschew oferia diners an en

Mintschew, aquest el treia dues o tres vegades de casa abans d'acceptar d'ell un centim.

— Són enemics, i ho seran fins a la mort, — deien els habitants del barri jueu, en la petita ciutat que ells habitaven, i a fóra, a les tavernes que poblaven la plana.

Van passar alguns anys encara i els dos amics van caure en la suma miseria. En Mintschew s'havia quedat sense fuet: sols ne conservava l manec. En quant an en Pintschew, era incapaç de fer un sol punt. Les pageses no li donaven feina.

Com més desgraciats eren els dos amics, més orgullosos se manifestaven i més procuraven amagar la pobresa.

Si alguna vegada confessaven llur miseria an algun veí, tot-hom els auxiliava. No s veu mai un jueu que s mori de fam, com tampoc sen veurà mai cap reduït a mendicar. Quan, durant els debats a que va donar lloc el projecte de llei sobre ls jueus en la Cambra Alta d'Inglaterra, un dels pars va posar an el cap de l'Iglesia anglicana, l'arquebisbe de Canterbury, aquesta qüestió: «Es veritat que la moralitat dels jueus es molt diferent de la vostra?», aquest va respondre: «Els jueus

tenen la mateixa moral que nosaltres, solament que ells la practiquen i nosaltres no la practiquem».

Aquestes paraules s'apliquen sobre tot als jueus polonesos.

Entre ells el principi de l'amor al proïsme existeix més que en qualsevol altra Iglesia. Essent així, en Pintschew i en Mintschew varen trobar per tot arreu auxilis ilimitats. Sels feia caritat procurant que no se n'adonessin: sels enviava tot lo que necessitaven, d'una manera amable, discreta, cordial i sense gaires paraules.

Els convidaven també sovint a dinar a les grans cases de l'aristocracia jueva, perquè no podien estar asseguts a taula l'un davant de l'altre sense començar alguna discussió talmudica, i els aristocrates israelites apreclen el talent i la ciencia més que tot lo del món, i s'estimen més assistir a l'explicació d'algun passatge complicat del *Talmud* que no pas sentir com una cantanta tota escotada gargaritza una aria, o bé un comic desvergonyat deixa anar una cançó obscena.

Aixís varen passar uns quants anys més. Tot disputant-se, en Pintschew i en Mint-

schew havien vingut horriblement vells. Ara les llurs cames no podien quasibé portar-los a les nobles cases de les quals havien estat els hostes preferits. Això encara hauria estat facil de soportar; però lo terrible, en tot això, era que ja no tenien ni prou força pera atravesar el carrer pera anar l'un a casa de l'altre. Va venir un dia que ja no s van poder veure sinó per la finestra. Se feien signes, però no podien pensar en discutir junts. Lo que es allavors la situació se feia insostenible.

Això ls va fer decidir a entrar a l'hospital, on tenien una mateixa cambra, ben neta, am bons llits, amb excel·lentes poltrones i una alimentació deliciosa.

I s'estaven asseguts tot el dia, junts, prop de la finestra, guarnida de testos de flors, per la qual el sol resplendia joiosament, i discutien, voltats de tots els asilats i malalts de l'hospital, que ls escoltaven am tanta satisfacció com abans els nobles que ls convidaven a dinar.

Varen transcórrer més anys.

Feia justament, cinc dies que en Mintschew havia celebrat el seu norantén aniversari, quan una tarda, tot d'un cop, se va sentir

debil, tant debil que s va ficar al llit. En Pintschew se va asseure prop d'ell, i, naturalment, els dos amics varen començar de discutir.

La llur cambra se va omplir de curiosos, que s varen apoiar a la paret, s'assegueren a terra i varen guardar tots un religiós silenci.

En Pintschew i en Mintschew se varen disputar molta estona.

El primer pretenia que es permès enganyar un *gojun*¹, lo qual negava en Mintschew am tota la sang freda i energia que l caracterisava.

— Això no es permès, — repetia constantment. — El *Talmud* no autorisa l'engany, encara que s tracti d'un pagà. Ni tant sols permet que se li digui, per cortesia: «M'alegro molt de veure-us bo!» si no es aquest el cas.

— Però tu admetras, al menys, que succeeix que ls jueus, els pagans, els mahometans, enganyen! — va objectar en Pintschew.

— Si, que succeeix, — va dir en Mintschew; — però l jueu que fa això desobeeix els preceptes del *Talmud*, el qual prohibeix tot lo que no es franc i dret. De dolents n'hi ha

1) Pagà.

per tot arreu, n'hi ha hagut sempre en tots els països, i també entre ls jueus.

— Poses els rabins i els sants homes entre ls dolents? — va exclamar en Pintschew.
— Te vaig a contar una historia. Escolta-m un moment i te la narraré.

— Conta.

En Mintschew va tancar els ulls.

— Rabbí Jochanan patia de mal de queixal, — va començar en Pintschew. — Ell que sí, consulta una vella que sabia un remei molt bo pera aquesta mena de mals. Aquesta li va fer jurar de no dir a ningú l remei que ella li donaria, i Rabbí Jochanan va jurar dient: «Juro an el Déu d'Israel no revelar el teu secret». La vella li va donar el remei. L'home va curar-se, i anant el temps el va indicar a tots els que tenien mal de queixal.

— Per consegüent, va faltar a la seva paraula, — va fer notar un dels concorrents.

— No, no hi va faltar, — va replicar en Pintschew, — perquè quan la vella l'hi va retreure, ell li va respondre: «— Jo he jurat no revelar el teu secret an el Déu d'Israel. Què m retreus ara? Per ventura t'he promès

no parlar del remei a les persones de la meua coneixença?»

En Mintschew va obrir els ulls, els seus bonics ullaços foscos, que en aquell moment brillaven amb una claredat sobrenatural i somreien ingenuament com si fossin ulls de criatura.

— Estimadet Pintschew, — va dir am veu debil, pronunciant distintament cada una de les seves paraules, — segurament que l *Talmud* no presenta aquest Rabbi Jochanan com un exemple que seguir, com tampoc Jacob quan enganya son pare, o David en la seva conducta respecte d'Urias.

— Ara censura ls sants homes de Déu! — va exclamar en Pintschew. — Quin monstre!

— Els censuro encara més que ls altres, quan fan mal, — va replicar en Mintschew, resonant-li la veu dolça i melodiosa; — perquè la moral jueva es tant pura i transparent com el cristall. Ningú pot dir que no l'entengui, sobre tot un home pietós que procura fer la voluntat de l'Eternal. «No tindras altres déus davant de la meua cara», diu el psalm VIII, 10. Això l *Talmud* ho confirma també. Quins

déus mentiders poden habitar el cor humà, sinó les males temptacions? I el manament que diu així: «No copdiciaras ço que es del teu proisme», el *Talmud* l'explica prohibint desitjar allò que no us pertany.

— Es veritat, es veritat. — va afirmar en Pintschew; — però ls homes més purs no han estat exempts de pecats. Escolta lo que se llegeix en el *Talmud*, *traktas baba bathra*: «Rabbi Banaí retolava ls sepulcres. Quan va arribar al sepulcre del patriarca Abraham, hi va trobar el servent Eliezer davant de la porta. «— Què fa Abraham?» li va demanar ell. «— Abraham, — va respondre Eliezer, — està assegut a la falda de Sara, que li neteja l cap». I això va donar que pensar an en Banaí, que va observar: «— Tots, Abraham mateix, el més perfecte dels patriarques, tots estan subjectes a les debilitats humanes».

En Mintschew va fer un signe am la mà.

— Doncs, si Abraham estava somès a les debilitats humanes, com es possible que si-guem perfectes? — va acabar en Pintschew. — Què contestes an això? No re. Oi que no saps què dir-hi?

Va callar un instant; i com que en Mint-

schew no s bellugava ni deia re, va cridar, tot content:

— Ja veieu que no sap què dir!

— Perquè es mort! — va dir un dels concurrents.

— Mort!

En Pintschew el va mirar am llastima.

— Per què ha d'esser mort? Mintschew!

Se va aixecar i va acostar-se an el seu amic.

— Mintschew!... Que dorms?... No?...

Doncs contesta!

Durant una bona estona no s va sentir ni una paraula: s'hauria sentit volar una mosca.

— Mintschew! Estimat* Mintschew! Ai, ai! Penso que sí que s'ha mort! Mintschewet meu!

I va posar-se a plorar molt fort. Els altres sel volien endur.

— Pertorba la tranquil·litat del cadavre! — deien.

Però en Pintschew se va sublevar i no sen va voler anar de cap de les maneres. Adhuc va juntar les mans i va murmurar l'oració dels morts: «L'Etern l'havia donat: l'Etern l'ha pres. Alabat sia l sant nom de l'Etern!»

No va anar més endavant: les llagrimes li van ofegar la veu.

Els concorrents van acabar l'oració; després van deixar la cambra. En Pintschew va quedar-se assegut en una poltrona, al costat del llit on reposava en Mintschew, i va mirar al seu amic amb les mans creuades.

Una vegada solament va dir amb veu suau, extremadament baixa:

— Mintschew, que ets mort? Es veritat, digues, que ets mort?

Després va callar. No va plorar més.

Quan els seus companys van tornar pera estendre el cadavre sobre el paviment, segons costum, van trobar en Pintschew enravenat a la seva cadira. El cap li havia caigut endarrera, amb el posat d'un home que està dormint; la cara la tenia tombada cap a Orient, i una rialleta dolça li surava pels llavis.

OBRES

DE VENDA EN LA LLIBRERIA «L'AVENÇ»

	<u>Pessetes</u>
Aguilera, Joaquim. — <i>Teoria y Pràctica dels Adobs</i>	3
Andreu, Jaime. — <i>Catàlego de una colecció de Impresos</i> (Libros, folletos y hojas volantes) referents á Catalunya, siglos XVI, XVII, XVIII y XIX, con 41 facsimiles, un volumen en 4.º de VIII-334 págs., impreso en papel de hilo. Edición de 225 ejemplares numerados	20
Æschyl. — <i>Prometheu encadenat</i> , traducció del grec per Arthur Masriera	2
— <i>Els Perses</i> , traducció del grec per Arthur Masriera	2
Biblioteca del «Centre Excursionista de Catalunya». — J. A Brutails. <i>Notes sobre l'Art Religiós en el Rosselló</i> . Aquesta notable obra sobre estudis d'arqueologia conté nombrosos gravats i més de 50 fototipies	15
Bosch de la Trinxeria, O. — <i>Montalba</i> , novela	3
Brossa, Jaume. — <i>Els Sepulcres Blancs</i> , drama en tres actes	2
Brunet y Bellet, Josep. — <i>El Senyor de la Mort</i> , rondalla indiana, amb una nota-comentari i redolins de A. Utrillo	1
— <i>De la pretenguda y mal entesa civilisació arabe.</i>	7'50
Estrany, J. L. — <i>Sardana Empordanesa</i> , Me-	